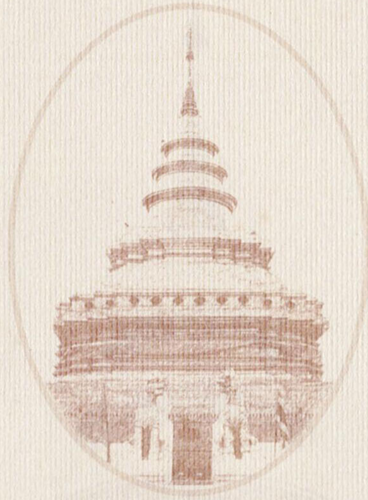
ตำนาน
พระบรมธาตุจอมทอง

ตำนาน
พระบรมธาตุจอมทอง

ชื่อหนังสือ	ตำนานพระบรมธาตุจอมทอง พิมพ์เนื่องในงานทำบุญอายุวัฒนมงคล ๘๙ ปี ๖๙ พรรษา พระธรรมมังคลาจารย์ วิ. (ทอง สิริมงฺคโล)
จำนวนพิมพ์	๒๐,๐๐๐ เล่ม
ที่ปรึกษาในการจัดพิมพ์	พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิคุณ
ผู้พิมพ์	พระภาวัฒน์ ภทฺรธมฺโม, นายธนากร กัณหาชาลี
พิสูจน์อักษร	พระมหาอัศนัย ปุญฺญญาโณ
ออกแบบรูปเล่ม / พิมพ์ที่	หจก.ดาราวรรณการพิมพ์ จังหวัดเชียงใหม่ **โทรศัพท์** ๐-๕๓๘๗-๒๘๗๖-๗ **โทรสาร** ๐-๕๓๘๗-๒๘๗๘ **E-mail :** Darawan_Printing@yahoo.com **www.darawanprinting.com**

คำนำ

ตำนานพระบรมธาตุจอมทองที่ท่านถืออยู่ฉบับนี้ เป็นตำนานพระบรมธาตุฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๖ เมื่อ ปี (พ.ศ.๒๔๙๔) เป็นตำนานพระบรมธาตุที่ได้ปริวรรตมาเป็นภาษาไทยกลางฉบับแรกๆ ซึ่งท่านพระสุวรรณโมลีศรีบรมธาตุ (คำ อคฺคปญฺโญ ป.ธ.๖) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองฯ เจ้าคณะแขวงจอมทอง ในสมัยนั้น ได้ร่วมกับกำนัน ปรีชา ปริยะ ปริวรรตจากภาษาพื้นเมืองมาเป็นภาษาไทยกลาง ซึ่งเมื่อได้อ่านแล้ว ถึงกลับแปลกใจในสำนวนที่ปรากฏลงในหนังสือฉบับนี้ ยังคงความสละสลวยทางภาษาที่ยังร่วมสมัย ถึงแม้ว่าหนังสือเล่มนี้ ผู้ปริวรรตจะปริวรรตมานานมากกว่า ๕๐ ปี แล้ว ภาษาที่ปรากฏนั้น เมื่อผู้อ่าน อ่านแล้ว ก็ทำให้เกิดความประสงค์จะอ่านเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เหมือนรสชาติของอาหารที่อร่อย เมื่อถูกลิ้นครั้งแรกก็ประสงค์จะรับประทานต่อๆ ไปอีก

ดังนั้น ในการพิมพ์หนังสือตำนานพระบรมธาตุจอมทองเล่มนี้ ทางคณะศิษยานุศิษย์ ได้จัดพิมพ์โดยไม่ได้แก้ไขเพิ่มเติมสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ปรากฏในหนังสือ เพื่อให้หนังสือเล่มนี้ยังคงความอมตะของภาษาที่สละสลวยร่วมสมัย ดังเดิมต่อไป

คณะศิษยานุศิษย์
๒๑ กันยายน ๒๕๕๕

คำนำ

พิมพ์ครั้งที่ ๖

ภายหลังที่ได้จัดพิมพ์ตำนานพระบรมธาตุจอมทองเล่มนี้เป็นครั้งที่ ๕ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๙๓ ไปแล้ว นับเป็นเวลา ๑ ปี ตำนานพระบรมธาตุจอมทอง จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม ก็หมดสิ้นไปอีก นี้ก็เป็นพยานแสดงให้เห็นว่า บรรดาพุทธศาสนิกผู้เดินทางไปนมัสการพระบรมธาตุจอมทองจากหัวเมืองต่างๆ นั้น ต่างก็มีความสนใจใคร่รู้เรื่องราวความเป็นมาของพระบรมธาตุจอมทองเป็นส่วนมาก จึงได้นำเอาตำนานติดมือไปแทบทุกคน เหตุผลในข้อนี้จึงเป็นเหตุให้ตำนานนั้นสิ้นไปโดยเร็ว

เพื่อจะให้ท่านพุทธศาสนิกผู้ต้องการตำนานพระบรมธาตุจอมทองนั้น ไม่ต้องผิดหวังในกาลต่อไป ทางวัดจึงได้จัดพิมพ์ขึ้นใหม่อีกเป็นครั้งที่ ๖ ตามต้นฉบับเดิมทุกประการ

ในการพิมพ์ครั้งนี้ ก็ได้รับความอุปถัมภ์นำภาระจากพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม อาสภเถระ วัดมหาธาตุ พระนคร

สังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง (อดีตเจ้าคณะตรวจการภาค ๔) และท่านเจ้าคุณพระศรีสุธรรมมุนี (บุญเลิศ ทตฺตสุทฺธิ ป.ธ.๘) วัดมหาธาตุพระนคร เลขานุการกองวิชาธิการ แห่งมหาจุฬาลงกรณ์-ราชวิทยาลัย ได้ให้ความช่วยเหลือในการพิมพ์ตามเคย จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงยิ่ง.

พระครูสุวรรณโมลี
วัดพระธาตุศรีจอมทอง เชียงใหม่
๑ เมษายน ๒๔๙๔

คำนำ

ของผู้ตรวจชำระพิมพ์ครั้งที่ ๓

เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ข้าพเจ้าได้ย้ายจากวัดพันอ้นในเมืองเชียงใหม่ ไปประจำที่วัดพระธาตุศรีจอมทอง อำเภอจอมทอง ในฐานะเป็นผู้รักษาการในหน้าที่เจ้าคณะอำเภอนั้น และได้รับตำแหน่งเป็นเจ้าคณะอำเภอในเดือนสิงหาคมแห่งปีนั้นเอง (แทนท่านพระครูพุทธศาสน์สุประดิษฐ์ ผู้ถึงมรณภาพไปแล้ว) ข้าพเจ้าได้อ่านตำนานพระบรมธาตุเจ้าจอมทอง อันนายปรีชา ปริยะ กำนันตำบลบ้านหลวง ได้แปลจากต้นฉบับภาษาพื้นเมืองและพิมพ์แจกจ่าย รู้สึกว่าเข้าใจยากอยู่สักหน่อย เพราะเนื้อความสลับซับซ้อนกัน จึงได้ตั้งความปรารถนาไว้ว่า เมื่อมีโอกาสพิมพ์ขึ้นอีกจักชำระเสียใหม่ ก็พอดีกับนายปรีชา ปริยะ ได้มาปรารภกับข้าพเจ้า ขอให้ช่วยชำระตำนานพระบรมธาตุเจ้านั้นเสียใหม่แล้วพิมพ์ขึ้นอีก เพื่อสนองความต้องการของพุทธศาสนิกชนต่อไป ด้วยว่าผู้ที่มานมัสการพระบรมธาตุ มักจะ

ถามถึงตำนานอยู่เสมอ ด้วยความต้องการอยากรู้ถึงความเป็นมาแห่งพระบรมธาตุ ข้าพเจ้าจึงรับว่าจะตรวจชำระตามความต้องการ ทั้งข้าพเจ้าเองก็ได้ตั้งใจไว้เช่นนั้นอยู่แล้ว การชำระตรวจแก้ครั้งนี้ ข้าพเจ้าได้นำต้นฉบับเดิมภาษาพื้นเมืองมาตรวจสอบกันอีก และได้ถือโอกาสไปหารือท่านพระมหาหมื่น วุฑิญาโณ วัดเจดีย์หลวงเชียงใหม่ ซึ่งท่านผู้นี้เป็นผู้สนใจและสะสมตำนานเก่าๆ ทางพระพุทธศาสนาไว้มาก เพื่อว่าจะได้ความรู้จากท่านบ้าง ท่านจึงให้ยืมตำนานพระบรมธาตุจอมทองฉบับของท่าน ซึ่งท่านได้แปลเป็นภาษาไทยกลางไว้แล้ว ได้เอามาเป็นคู่มือในการตรวจชำระตำนานนี้อีกเล่มหนึ่ง และตำนานฉบับนี้ท่านผู้แปลได้มีพุทธศักราชเทียบกับจุลศักราชไว้ด้วย ซึ่งผิดกับฉบับอื่นๆ อันมีแต่จุลศักราชอย่างเดียว ด้วยความเอื้อเฟื้อของท่านผู้นี้ ข้าพเจ้าจึงขอขอบคุณท่านพระมหาหมื่น วุฑิญาโณ วัดเจดีย์หลวงไว้ในที่นี้ด้วย

ผู้แต่งตำนานนี้คนแรก ปรากฏตามต้นฉบับเดิมว่า พระติสสะเถระท่านผู้นี้จะเป็นพระภิกษุอยู่เมืองไหน อารามใด และท่านได้แต่งตำนานนี้ขึ้นเมื่อใด ที่ไหน ไม่ได้กล่าวถึง คงระบุไว้แต่ชื่ออย่างเดียวเท่านั้น การชำระครั้งนี้ ข้าพเจ้าได้จัดวิภาคไว้เป็นตอนๆ เพื่อกำหนดเนื้อความได้ง่าย การแปลและชำระตำนานนี้ ได้ตัดข้อความที่เห็นว่าไม่มีประโยชน์ออกเสีย คงนำมากล่าวไว้ในที่นี้เฉพาะเรื่องที่เห็นว่าเป็นประโยชน์และควรรู้เท่านั้น ถ้าจะนำมากล่าวโดยสิ้นเชิงตามต้นฉบับแล้ว ก็จะเป็นหนังสือเล่มใหญ่ราว ๓๐ กว่ายกทีเดียว ผู้ต้องการทราบโดยพิสดาร จงหาดูฉบับเดิมภาษาพื้นเมืองนั้นเถิด สำนวนโวหารและ

ความนิยมของภาษา ได้ดัดแปลงตามความนิยมภาษาไทยกลางเป็นส่วนมาก แต่เค้าความคงมีความหมายตรงตามต้นฉบับทุกประการ ไม่ได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขประการใด อนึ่ง ข้อความที่เป็นปัญหาอันจะเป็นเหตุให้เกิดความสงสัยแก่ผู้อ่าน ได้บอกแก้ไว้ในเชิงอรรถ

เป็นธรรมดาของเรื่อง นิยาย หรือตำนาน ซึ่งเป็นของเก่าเล่าสืบๆ กันมานาน ทั้งผู้เล่าก็มุ่งแสดงอภินิหารความอัศจรรย์ต่างๆ ย่อมจะมีเปลือกกระพี้เข้าเจือปน กล่าวคือ ย่อมจะมีคำที่ไม่น่าเชื่อแทรกปนอยู่ ท่านผู้อ่านจึงควรใช้วิจารณญาณสอดส่องดูตามสติปัญญาของตนแล้ว เชื่อถือเอาตามที่ตนได้ตรองเห็นแล้ว เป็นการสมควรยิ่ง หรือท่านจะสมัครบริโภคผลไม้หมดทั้งเปลือกก็ตามใจ

ข้าพเจ้ามิใช่เป็นผู้ชำนาญในการแต่งหรือชำระหนังสือ ทั้งความรู้ในทางประวัติศาสตร์ก็กล่าวได้ว่าไม่ได้ศึกษาเสียเลย จึงอดที่จะออกตัวไม่ได้ ถ้าหากว่าการตรวจชำระตำนานนี้ จะมีความขาดตกบกพร่องโดยประการใดแล้วไซร้ ขอท่านผู้อ่านจงเข้าใจเถิดว่านั่นหากเป็นวิสัยธรรมดาของผู้มีสติปัญญายังน้อย และขอให้ท่านผู้อ่านได้โปรดอุทิศเป็นอภัยทานแก่ข้าพเจ้าด้วย

ข้าพเจ้าขออุทิศ ส่วนกุศลไวยาวัจจมัย อันเกิดจากน้ำพักน้ำแรงของข้าพเจ้าในการตรวจชำระตำนานนี้ ส่งไปถวายแด่ท่านผู้เป็นเจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทอง ผู้ที่ได้ทำนุบำรุงพิทักษ์รักษาพระบรมธาตุเจ้าจอมทอง สืบต่อกันมาทุกๆ องค์ กับทั้งเทพเจ้าผู้อยู่รักษาพระบรมธาตุเจ้า ตลอดถึงสรรพสัตว์ทั้งปวง จงได้รับส่วนกุศลปัตติทานมัยทักขิโณทิศของข้าพเจ้านี้จงทุกประการ

อนึ่งในการตรวจชำระ และพิมพ์ตำนานนี้ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณทั้ง ๒ คือ ท่านเจ้าคุณพระเทพเวที[๑] (อาจ ป.ธ.๘) วัดสุวรรณดาราราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังฆมนตรีช่วยว่าการองค์การศึกษา เจ้าคณะตรวจการภาค ๔ และท่านเจ้าคุณพระวิสุทธิญาณมุนี (สุด ป.ธ.๙) วัดมหาพฤฒาราม พระนคร ได้กรุณาตรวจแก้ข้อบกพร่องและให้ความคิดเห็น ตลอดได้อุปการช่วยเหลือในการพิมพ์จนเป็นผลสำเร็จ ฉะนั้นจึงขอขอบพระคุณพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณทั้ง ๒ นั้นไว้ในที่นี้ ด้วยความเคารพอย่างสูง.

พระครูสุวรรณโมลีศรีบรมธาตุ
(คำ อคฺคปญฺโญ ป.ธ.๖)
วัดพระธาตุศรีจอมทอง เชียงใหม่
๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๐

---

๑ ปัจจุบัน ดำรงสมณศักดิ์ที่ พระพิมลธรรม วัดมหาธาตุ พระนคร ดำรงตำแหน่งสังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง

คำปรารภ
ของผู้แปลครั้งแรก

การเขียนตำนานพระบรมธาตุเจ้าจอมทองขึ้นครั้งนี้ ก็มีจุดประสงค์เพื่อให้เป็นประโยชน์ และประดับสติปัญญาของพุทธศาสนิกชนทั้งหลายจะได้อ่านและรู้ความเป็นมาของพระบรมธาตุเจ้าจอมทองว่า เหตุไฉนจึงได้ต่างกับพระบรมธาตุองค์อื่นๆ และทำไมจึงได้มาประดิษฐาน ณ ที่นี้ และมีความสำคัญประการใด ท่านผู้ได้อ่านตำนานนี้แล้วจักทราบ จักมีจิตเลื่อมใสปีติทันที และท่านก็จะมีจิตศรัทธาใคร่จะทำบุญถวายนามจารึกชื่อของท่านไว้เป็นอนุสาวรีย์ในสถานที่แห่งนี้ อนึ่งสถานที่แห่งนี้เป็นที่สำคัญวิเศษเพียงใด ทำไมเจ้านายข้าราชการหัวเมืองต่างๆ ตลอดจนประชาชนและภิกษุสามเณรในสมัยปางหลังๆ มา จึงได้มีศรัทธาแก่กล้าเสียสละกันมากมายมานมัสการและก่อสร้างหรืออุทิศสิ่งของต่างๆ ถวายบูชาพระบรมธาตุเจ้าองค์นี้ เมื่อท่านได้อ่านตำนานนี้แล้วอาจทราบได้ดี

ตำนานนี้ ต้นฉบับเดิมเป็นฉบับใบลานเป็นภาษาเมืองเหนือหรือที่เรียกว่าภาษาพื้นเมือง ข้าพเจ้าได้แปลเป็นภาษาไทยกลาง

และได้พิมพ์ขึ้นเป็นครั้งแรก โดยได้ขอความกรุณาท่านพระครูพุทธศาสน์สุประดิษฐ์ เจ้าคณะแขวงจอมทอง ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วเป็นผู้ตรวจแก้ ได้พิมพ์ขึ้นเป็นจำนวน ๕๐๐ เล่ม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ ต่อมา นายจันทร วงศ์วรรณ์ ได้มาขออนุญาตจากข้าพเจ้าเพื่อพิมพ์ตำนานนี้แจกในงานศพ เจ้าหนานก้อนแก้วกุศล ผู้เป็นญาติ ข้าพเจ้าก็อนุญาตให้พิมพ์ได้ตามประสงค์ จึงได้พิมพ์อีกเป็นครั้งที่ ๒ จำนวน ๕๐๐ เล่ม และก็ได้แจกจ่ายไปหมดแล้วทั้ง ๒ ครั้ง ต่อมาถึง พ.ศ. ๒๔๘๔ ท่านพระครูสุวรรณโมลีศรีบรมธาตุ ได้มารับหน้าที่เป็นเจ้าคณะอำเภอจอมทอง ประจำอยู่วัดพระธาตุศรีจอมทอง ข้าพเจ้าจึงได้ปรารภกับท่าน ขอให้ท่านช่วยตรวจชำระแก้ไขตำนานพระบรมธาตุเจ้าจอมทองอีกครั้งหนึ่ง ท่านก็ยินดีช่วยเหลือชำระแก้ไขจนเป็นผลสำเร็จ ซึ่งปรากฏตามคำนำของท่านนั้นแล้ว ข้าพเจ้าจึงขอแสดงความขอบพระคุณท่านไว้ในที่นี้ด้วย

ในโอกาสที่ได้จัดแปล-ตรวจชำระ-พิมพ์ตำนานพระบรมธาตุจอมทองขึ้นครั้งนี้ ข้าพเจ้าขออุทิศกุศลอันจะพึงเกิดขึ้นในการนี้ไปยัง นายตา ปริยะ ผู้เป็นบิดาบังเกิดเกล้า พร้อมทั้งปู่ ย่า ตา ยาย ญาติมิตรสหายของข้าพเจ้าที่ล่วงลับไปแล้ว จงได้รับส่วนกุศลนี้ทุกๆ ท่านเทอญ อนึ่งข้าพเจ้าได้อุทิศเงินเพื่อเป็นทุนในการพิมพ์ตำนานครั้งนี้เป็นจำนวนเงิน ๓๐๐ บาท.

ป. ปริยะ
กำนันตำบลบ้านหลวง จอมทอง
๑๗ สิงหาคม ๒๔๘๙

ข้อความเบื้องต้น

วัดพระธาตุศรีจอมทอง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นวัดที่พุทธศาสนิกชนควรรู้ควรเห็น ตามประวัติตั้งแต่เริ่มสร้างจนถึงบัดนี้มีอายุประมาณ ๕๐๐ ปีเศษ สถานที่ตั้งแห่งวัดนี้ ตั้งอยู่บนเนินสูง ซึ่งคนพื้นเมืองเรียกว่า **"ดอยจอมทอง"** สูงจากระดับพื้นที่ราบประมาณ ๑๐ เมตร มีสัณฐานกลมสูงขึ้นไปโดยลำดับ มีเนื้อที่ประมาณ ๖ ไร่ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากจังหวัด ๕๘ ก.ม. มีถนนรถยนต์ไปถึงวัดได้โดยสะดวก ที่ว่าการอำเภอและสถานีตำรวจจอมทอง ตั้งอยู่ห่างจากวัดไปทางทิศใต้ประมาณ ๒ เส้น มีตลาดพอสมควร ทางทิศตะวันตก มีเทือกเขาใหญ่เรียกว่า **"ดอยอินทนนท์"** ห่างจากวัดประมาณ ๑๖ ก.ม. ในเทือกเขาลูกนี้มีน้ำตกที่ใหญ่และสวยงามมากอยู่ ๒ แห่ง คือ น้ำตกแม่กลาง ตั้งอยู่ห่างจากวัดประมาณ ๘ ก.ม. และน้ำตกแม่ยะ ตั้งอยู่ห่างประมาณ ๑๖ ก.ม. น้ำตกแม่กลางมีถนนรถยนต์ไปถึงได้ เป็นสถานที่นักท่องเที่ยว

มักไปชม[๑] ทางทิศเหนือ ทิศตะวันตกและทิศใต้ของวัด มีหมู่บ้านราษฎรตั้งอยู่รอบๆ ๘ หมู่บ้าน มีบ้านเรือนประมาณ ๑,๐๐๐ หลังคาเรือน สิ่งปลูกสร้างภายในวัดที่สำคัญ คือ พระวิหารซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระบรมธาตุ, อุโบสถ พระเจดีย์, หอพระไตรปิฎก, มีศาลาบาตรเรียงรายรอบพระวิหาร มีกุฏิที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดเชียงใหม่ และโรงเรียนพระปริยัติธรรมซึ่งกำลังปลูกสร้างอยู่ในปัจจุบันนี้

วัดนี้ มีปูชนียวัตถุอยู่ชิ้นหนึ่ง นั่นคือ **"พระบรมสารีริกธาตุเจ้าจอมทอง"** ซึ่งเป็นปูชนียวัตถุที่พุทธศาสนิกชนจากทิศานุทิศต่างๆ ไปกราบไหว้นมัสการบูชาและสรงน้ำอยู่เป็นนิตย์มิได้ขาด พระบรมธาตุองค์นี้ปรากฏตามตำนานว่าเป็น พระทักษิณโมลีธาตุ คือ พระธาตุจอมพระเศียรเบื้องขวา ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราประดิษฐานอยู่ในคูหาปราสาทภายในพระวิหาร

ปราสาทที่ประดิษฐานพระบรมธาตุ นี้ สร้างโดยพระรัตนราช (พระเมืองแก้ว) เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ มีอายุประมาณ ๔๐๐ กว่าปี ก่อด้วยอิฐถือปูน สลักลวดลายแบบไทยอย่างงดงาม และปิดทองทั้งองค์ลักษณะสัณฐานเป็น ๔ เหลี่ยมจัตุรัส คล้ายพระเจดีย์ ฐานกว้าง ๔ เมตร สูงจากพื้นถึงยอด ๘ เมตร ภายในปราสาทเป็นคูหา มีประตูทั้ง ๔ ด้านท่ามกลางคูหามีแท่นสำหรับตั้งพระโกศพระบรมธาตุ

โกศที่ประดิษฐานพระบรมธาตุ มี ๕ ชั้น คือ ชั้นที่ ๑ เป็นโกศเงินสัณฐานกลม กว้าง ๑ ศอก สูง ๑ เมตร ชั้นที่ ๒ ภายในโกศเงินเป็นโกศทองเหลืองหล่อปิดทองสัณฐานกลม กว้าง ๑๐ นิ้ว สูง ๑ ศอก ชั้นที่ ๓ ภายในโกศทองเหลือง เป็นผอบเงิน ชั้นที่ ๔ ภายในผอบเงิน

---

๑ น้ำตกแม่กลางอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของวัด น้ำตกแม่ยะอยู่ทางทิศตะวันตกของวัด แต่ก็นับว่าอยู่ในเทือกเขาอินทนนท์ด้วยกัน

เป็นผอบทองคำลงยา ประดับเพชร น้ำหนัก ๔๑ กรัม ชั้นที่ ๕ ภายใน ผอบทองคำลงยา เป็นผอบทองคำเกลี้ยง น้ำหนัก ๑๖ กรัม ขนาดเท่าผลมะยมเขื่องๆ พระบรมธาตุประดิษฐานอยู่ในผอบทองคำชั้นที่ ๕ นี้

องค์พระบรมธาตุ พระบรมธาตุองค์นี้ เป็นพระบรมธาตุขนาดใหญ่โตเท่าเมล็ดถั่วเขียว หรือเมล็ดข้าวโพด สัณฐานกลมเกลี้ยง สีดอกพิกุลแห้ง หรือคล้ายทองดอกบวบ พูดถึงสีพระบรมธาตุองค์นี้นับว่าแปลกประหลาด เพราะเมื่อดูขณะหนึ่งเป็นสีหนึ่ง เมื่อดูอีกในขณะอื่นจะกลายเป็นอีกสีหนึ่งไป แม้แต่ผู้ที่ไปเห็นมาด้วยกันก็เห็นไม่เหมือนกันบางคนก็ว่าเป็นสีขาว บางคนก็ว่าเป็นสีเหลือง ตามความสังเกตของผู้ที่อยู่ใกล้ชิด ถ้าเราดูอยู่ห่างๆ จะเห็นเป็นสีเหลืองคล้ายทองคำถ้าดูใกล้ๆ จะเห็นเป็นสีขาวหม่น

อภินิหาร ปรากฏว่าพระบรมธาตุองค์นี้ มีอภินิหารสำคัญยิ่ง กล่าวคือ เมื่อถึงวัดพระ ๘ – ๑๕ ค่ำ ตอนกลางคืน มักจะมีแสงสว่างแปลกประหลาดผุดพุ่งขึ้นข้างบน ฉวัดเฉวียงไปมา แต่ไม่มีเสมอทุกวันพระ

โกศสรงน้ำพระบรมธาตุ เวลาจะสรงน้ำพระบรมธาตุ ต้องเชิญพระบรมธาตุประดิษฐานในโกศแก้ว เชิงโกศเป็นทองคำแผ่นบุมีลวดลายฝาโกศทำด้วยลวดทองคำเป็นฝาโปร่ง ยอดแหลมคล้ายฝาชี ตั้งบนพานเงินมีสายสร้อยทองคำโยงฝาโกศติดกับพานเงินทั้ง ๔ ด้าน

น้ำสำหรับสรง ตามปกตินิยมสรงด้วยน้ำแม่กลาง ซึ่งไหลจากน้ำตกแม่กลาง ผ่านมาทางทิศตะวันตก ของวัดพระธาตุศรีจอมทอง เจือด้วยน้ำหอม หรือแก่นจันทร์ ถ้ามีความจำเป็นซึ่งจะสรงด้วย

น้ำแม่กลางไม่ได้ ก็สรงด้วยน้ำที่สะอาด เจือด้วยของหอมตามแต่จะศรัทธาสำหรับผู้ถือตามประเพณีเดิม จะต้องไปเอาน้ำแม่กลางมาสรงจนได้ ประเพณีนี้ เห็นจะถือตามตำนานนี้ เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าเสด็จโปรดพระยาอังครัฏฐะ แล้วทรงเสด็จไปประทับบนดอยอินทนนท์ ซึ่งเป็นที่เกิดแม่น้ำสายนี้ และพระองค์คงจะเสด็จลงสรงสนานในแม่น้ำนี้ นอกจากนี้ยังไม่ได้หลักฐาน

วัดพระบรมธาตุเจ้าเข้าพรรษา และออกพรรษา วันเดือน ๗ เพ็ญ (เดือน ๙ เหนือ) เป็นวันพระบรมธาตุเข้าพรรษา วันเดือน ๓ เพ็ญ (เดือน ๕ เหนือ) เป็นวันพระบรมธาตุออกพรรษา รวมเวลาเข้าพรรษาเป็นเวลา ๙ เดือน ระหว่างเวลาพระบรมธาตุเข้าพรรษา ๙ เดือนนี้ ตามปกติไม่มีการสรงน้ำ และจะเชิญเสด็จไปในที่ใดๆ ไม่ได้ทั้งสิ้น พระบรมธาตุออกพรรษาแล้ว คือ ตั้งแต่เดือน ๓ เพ็ญ (เดือน ๕ เหนือ) ไปจนถึงเดือน ๗ เพ็ญ (เดือน ๙ เหนือ) รวมเป็นเวลา ๔ เดือน ซึ่งเป็นฤดูร้อนมีการสรงน้ำพระบรมธาตุทุกวันพระ

งานประจำปี งานประจำปีสำหรับพระบรมธาตุ ปีหนึ่งมี ๒ ครั้ง คือ งานสมโภชพระบรมธาตุเข้าพรรษา ๑ งานสมโภชพระบรมธาตุออกพรรษา ๑ งานสมโภชพระบรมธาตุเข้าพรรษานั้นกำหนดวันพระบรมธาตุเข้าพรรษา คือ เดือน ๗ เพ็ญ (เดือน ๙ เหนือ) ทุกๆ ปี เป็นงานประเพณีที่ใหญ่ถือกันมาแต่ดั้งเดิม ตามปกติเริ่มงานตั้งแต่วันขึ้น ๑๐ ค่ำไป พิธีกรรมเนื่องในงานนี้ที่มีเป็นประจำ คือ แห่พระบรมธาตุไปบูชาข้าวที่พระอุโบสถ ประชาชนนำเครื่องไทยทานไปถวายบูชาพระบรมธาตุ สรงน้ำพระบรมธาตุตลอดงาน กลางคืน

มีเจริญพระพุทธมนต์ ฟังพระธรรมเทศนาและสวดเบิก นอกจากนี้ก็มีมหรสพดอกไม้เพลิงและอื่นๆ ตามแต่จะจัดให้มี และงานสมโภชพระบรมธาตุออกพรรษานั้น กำหนดเดือน ๓ เพ็ญ (เดือน ๕ เหนือ) ก็มีการแห่พระบรมธาตุไปบูชาข้าวและสรงน้ำดุจเดียวกัน แต่นับเป็นงานประเพณีน้อย มีประชาชนไปทำบุญไม่ค่อยมาก รวมงานประเพณีสำหรับพระบรมธาตุ ในรอบปีหนึ่งมี ๒ ครั้งด้วยประการดังนี้

พระบรมธาตุองค์นี้ ได้มาจากไหน ? ใครเป็นผู้นำมา ? ด้วยอาการอย่างไร ? ท่านจะได้ทราบความพิสดารตามตำนานที่อ่านอยู่ ณ บัดนี้.

ตำนานพระบรมธาตุจอมทอง

ตอนที่ ๑
ดอยจอมทองในสมัยพุทธกาล

บัดนี้จักกล่าวถึงสถานที่คือดอยจอมทองก่อน ดอยจอมทองนี้ได้แก่ ที่ตั้งวัดพระธาตุศรีจอมทองในปัจจุบันนี้ ซึ่งเป็นวัดที่พระบรมธาตุประดิษฐานอยู่ ดอยลูกนี้ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกแห่งเมืองกุสินารา[๑] ห่างจากเมืองกุสินาราประมาณ ๒๗ โยชน์[๒] ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ (อิสาณ) แห่งดอยจอมทอง มีเมืองๆ หนึ่ง ชื่อว่าเมืองอังครัฏฐะ ดอยจอมทองนั้นตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ (หรดี) แห่งเมืองอังครัฏฐะห่างจากเมืองประมาณ ๕๐๐ วา มีแม่น้ำสายหนึ่งชื่อว่าระมิงคะนที (แม่น้ำแม่ปิง) ไหลจากทางทิศเหนือผ่านเชิงดอยจอมทองมาทางทิศตะวันออกห่างจากเชิงดอยประมาณ ๗๕ วา ไหลลงไปถึงมหาสมุทร ยังมีแม่น้ำอีกสายหนึ่งชื่อ สักการะนที (แม่น้ำแม่กลาง) ไหลจากท้องดอยลูกหนึ่งชื่อ อังคสักการะ (ดอยอังกาหรือดอยอินทนนท์) อันตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือแห่งเมืองอังครัฏฐะผ่านดอยจอมทองมาทางทิศตะวันตก ห่างจากเชิงดอยประมาณ

---

๑ เป็นเมืองที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน ปัจจุบันนี้อยู่ในประเทศอินเดียตอนเหนือ

๒ เห็นจะเป็น ๒๗๐ โยชน์ ซึ่งเท่ากับ ๔,๓๒๐ กิโลเมตร
ซึ่งตรงกับศัพท์บาลีบางแห่งว่า สตฺตวีสติทสโยชนิกะ แปลว่า ๒๗๐ โยชน์

๓๐๐ วา แล้วไหลไปตกแม่น้ำระมิงคะนทีที่ตำบลสบเตี๊ยะ[๑] ทางทิศใต้ดอยจอมทอง ห่างประมาณ ๒,๐๐๐ วา ดอยลูกนี้มีสัณฐานดังหลังเต่าทองคำ สูงจากที่ราบประมาณ ๕ วา เมืองอังครัฏฐะนั้น มีเจ้าผู้ครองนครนามว่า พระยาอังครัฏฐะ ทรงมีบุญบารมีอาณาเตชะอำนาจมากนัก มีเสนามาตย์ราชบริพารและพลโยธาตั้งอยู่ทั้ง ๒ ข้างแห่งแม่น้ำทั้ง ๒[๒] มีหมู่บ้านแปดหมื่นตระกูล ดอยจอมทองนั้นเป็นสถานที่สวยงามร่มเย็น มีหมู่ไม้ทองหลางเกิดอยู่บนดอยนั้น และตามตำนานนี้ว่าเป็นสถานที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ เสด็จมาประทับโปรดเวไนยสัตว์และเป็นที่ประดิษฐานพระทักษิณโมลีธาตุแห่งพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์

๑ เวลานี้เรียกว่า สบกลาง
๒ คือ แม่น้ำระมิงคะนที และแม่น้ำสักการะนที

ตอนที่ ๒

พระพุทธเจ้าและพระมหาโมคคัลลานะเสด็จสู่ดอยจอมทอง

ในสมัยเมื่อพระยาอังครัฏฐะครองเมืองอังครัฏฐะอยู่นั้น เป็นสมัยที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว และทรงเสด็จสำราญพระอิริยาบถอยู่ ณ พระเวฬุวันวิหารกรุงราชคฤห์[๑] ส่วนพระยาอังครัฏฐะนั้นเป็นผู้สนใจคอยสดับข่าวสาสน์ความบังเกิดขึ้นแห่งพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์อยู่เสมอมา ครั้นอยู่มาวันหนึ่งท้าวเธอได้สดับข่าวจากพวกพ่อค้าซึ่งมาจากกรุงราชคฤห์ว่าพระพุทธเจ้าได้บังเกิดขึ้นแล้วในโลก และเสด็จประทับอยู่ที่พระเวฬุวันวิหาร กรุงราชคฤห์ ก็มีใจปีติยินดีมากนักได้พระราชทาน ข้าวของเงินทองเสื้อผ้าแก่พวกพ่อค้าเหล่านั้นเป็นอันมากเป็นผู้มีจิตเลื่อมใสใคร่ประสบพบเห็นพระพุทธเจ้าเป็นกำลัง จึงได้อธิษฐานรักษาศีล ๕ แล้วประคองอัญชลี (ประณมมือ) หันหน้าสู่ทิศอุดรกล่าวคำอาราธนาว่า "ข้าแต่พระพุทธเจ้าผู้ประกอบด้วยพระมหากรุณาแก่หมู่สัตว์เป็นอันมาก วันพรุ่งนี้ขอพระพุทธองค์พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์จงเสด็จมาโปรดข้าพระองค์เพื่อให้ข้าพระองค์ได้บำเพ็ญทานบารมี เพื่อเป็น

---

๑ เมืองหลวงของแคว้นมคธอยู่ในอินเดียตอนเหนือ

ปัจจัยแก่พระสัพพัญญุตญาณแห่งข้าพระองค์ด้วยเทอญ” เมื่ออาราธนาแล้วในคืนวันนั้น เวลาจวนจะใกล้รุ่ง สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเข้าสมาบัติ[๑] ครั้นออกจากสมาบัติแล้ว ทรงแผ่พระญาณเล็งดูเวไนยสรรพสัตว์ตามพุทธวิสัย ได้ทรงเห็นพระยาอังครัฏฐะผู้ประกอบด้วยศรัทธาปรารถนาจะถวายทานแก่พระองค์เข้าไปปรากฏในข่ายพระญาณของพระองค์แล้ว ครั้นเวลารุ่งเช้าพระพุทธองค์จึงรับสั่งแก่พระมหาโมคคัลลานะว่า ดูก่อนโมคคัลลานะเธอพร้อมด้วยพระอรหันต์บริวารอีก ๔ รูป จงไปสู่เมืองอังครัฏฐะเพื่อทำการสงเคราะห์แก่พระยาอังครัฏฐะผู้ปรารถนาจะถวายทานอันตั้งอยู่เชิงดอยจอมทองโน้น ฝ่ายพระมหาโมคคัลลานะรับพระพุทธาณัติพจน์แล้ว ก็นุ่งห่มจีวรถือบาตรแล้วเหาะไปสู่เมืองอังครัฏฐะพร้อมด้วยพระอรหันต์บริวารอีก ๔ รูปโดยทางอากาศ ในคืนวันนั้นพระยาอังครัฏฐะทรงสุบินนิมิตฝันว่า มีพระยาหงส์ทอง ๕ ตัว บินมาทางอากาศแล้วลงยังท้องพระลานหลวงของพระองค์ก็ทรงสะดุ้งตื่นขึ้น ขณะเมื่อท้าวเธอกำลังทรงคำนึงถึงพระสุบินนิมิตอยู่นั้น ก็พอดีพระมหาโมคคัลลานะพร้อมด้วยพระอรหันต์ทั้ง ๔ มาถึงท้องพระลานหลวง พระยาอังครัฏฐะเมื่อได้ทอดพระเนตรเห็นก็ทรงสำคัญ (เข้าใจ) ว่าเป็นพระพุทธเจ้า มีพระทัยเต็มตื้นด้วยปีติยินดียิ่งนัก จึงนิมนต์พระมหาโมคคัลลานขึ้นสู่พระโรง แล้วให้ป่าวประกาศเสนามาตย์ราชบริพารและชาวเมืองทั้งหลายให้ตกแต่งเครื่องสักการะข้าวน้ำโภชนาหาร แล้วนำมาประชุมพร้อมกันถวายนมัสการพระเถระเจ้าเป็นอันมาก ขณะนั้นพระเถระเจ้าจึงได้แจ้งความจริงแก่พระยาอังครัฏฐะว่า “อาตมานี้มิใช่พระพุทธเจ้า แต่เป็นสาวกของพระพุทธเจ้า ซึ่งพระองค์ได้รับสั่งให้มาเพื่ออนุเคราะห์แก่

---

๑ ความบรรลุคุณธรรมเบื้องสูง ได้แก่การเข้าฌาน ๘ คือ รูปฌาน ๔ อรูปฌาน ๔

มหาบพิตรดังนี้” ส่วนพระยาอังครัฏฐะได้สมาทานศีล ๘ แล้วถวายอาหารบิณฑบาตแก่พระมหาโมคคัลลานะพร้อมด้วยพระอรหันต์บริวารเสร็จแล้ว พระมหาโมคคัลลานะก็แสดงพระธรรมเทศนาให้พระยาอังครัฏฐะตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ[๑] แล้วก็อำลาไปสู่ดอยอังคสักการะ (ดอยอินทนนท์) ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของเมืองนี้แล้ว พระมหาเถระเจ้าจึงกล่าวคำทำนายแก่พระอรหันต์ผู้บริวารว่า เมืองแห่งพระยาอังครัฏฐะนี้ต่อไปข้างหน้าจักอุดมสมบูรณ์และเจริญรุ่งเรืองด้วยพระพุทธศาสนาตลอด ๕,๐๐๐ พระวัสสา

เมื่อพระมหาโมคคัลลานะพร้อมด้วยพระอรหันต์บริวารกลับถึงพระเวฬุวันวิหารแล้ว ก็กราบทูลพฤติการณ์แห่งพระยา-อังครัฏฐะถวายให้พระพุทธเจ้าทรงทราบทุกประการ กาลต่อมาพระยาอังครัฏฐะปรารถนาจะถวายทานแก่พระพุทธเจ้าอีก จึงได้ทำอธิษฐานอาราธนาขอให้พระพุทธเจ้าเสด็จมาสงเคราะห์ดังกล่าวมาแล้วแต่หนหลัง เมื่อทรงอธิษฐานแล้ว ถึงเวลากลางคืนทรงสุบินนิมิตว่ามีพระยาช้างเผือกเชือกหนึ่งพร้อมด้วยช้างบริวาร ๕๐๐ เชือกเหาะจากทิศเหนือมาสู่ดอยจอมทองทางอากาศแล้วลงบนดอยนั้นเต็มไปทั่วทั้งดอย และเห็นชาวเมืองทั้งหลายได้พากันถือดอกไม้ธูปเทียนไปน้อมนมัสการบูชาพระยาช้างเผือกนั้นเป็นอันมาก ครั้นตื่นจากบรรทมแล้วทรงรำพึงว่า เมื่อคราวที่แล้วเราฝันเห็นพระยาหงส์ ๕ ตัวบินมาลง ณ ที่นี้ พอรุ่งขึ้นก็มีพระอรหันต์ ๕ รูปมาสงเคราะห์แก่เรา บัดนี้เราฝันเห็นพระยาช้างเผือกอีกเล่า ชะรอยว่าคราวนี้สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจักเสด็จมาโปรดเราโดยพระองค์เองเป็นแน่ เมื่อท้าวเธอทรงดำริดังนี้แล้ว จึงมีรับสั่งให้เสนามาตย์ราชบริพารและประชาชนชาวเมืองทั้งหลาย ให้ตกแต่งข้าวน้ำโภชนาหารและเครื่อง

---

[๑] ราชธรรม ๑๐ คือ ทาน ๑ ศีล ๑ บริจาค ๑ ซื่อตรง ๑ อ่อนโยน ๑ ความเพียร ๑ ความไม่โกรธ ๑ ความไม่เบียดเบียน ๑ ความอดทน ๑ ความไม่พิโรธ ๑

สักการะ มีดอกไม้ธูปเทียนเป็นต้น แล้วให้ไปประชุมพร้อมเพรียงกันคอยท่าการเสด็จมาแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ ณ ที่ดอยศรีจอมทอง

ฝ่ายสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงทราบความปริวิตกแห่งพระยาอังครัฏฐะด้วยพระญาณของพระองค์แล้ว ในเวลาใกล้รุ่งวันนั้นพระองค์เข้าสู่พระมหากรุณาสมาบัติ ออกจากสมาบัติแล้ว ทรงนุ่งสบงจีวรพระกรทั้งสองประคองบาตร เสด็จสู่ดอยจอมทองพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ ๕๐๐ รูปเป็นบริวารโดยทางอากาศ เพื่อรับอาหารบิณฑบาตแห่งพระยาอังครัฏฐะในกาลครั้งนั้น ฝ่ายพระยาอังครัฏฐะเมื่อได้เห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จมาพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์เป็นอันมากก็มีปีติยินดียิ่งนักจึงเข้าไปถวายบังคมพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ครั้งนั้นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อจะยกย่องสรรเสริญและทำนายสถานที่นั้น จึงตรัสแก่พระยาอังครัฏฐะว่า ดูก่อนมหาราช สถานที่นี้ต่อไปข้างหน้าจักเป็นอัครสถานอันประเสริฐ จักเป็นที่ประดิษฐานทักขิณโมลีธาตุจอมหัวเบื้องขวาแห่งเรา กับทั้งธาตุกระดูกด้ามมีดเบื้องขวา[๑] มีสัณฐานเป็นรูปสามเหลี่ยม เท่าเมล็ดข้าวสารหัก และธาตุย่อยอีก ๕ องค์ เท่าเมล็ดพันธุ์ผักกาด จักมาประดิษฐานอยู่ ณ ที่นี้ เมื่อเราตถาคตนิพพานไปแล้วได้ ๒๑๘ ปี จักมีพระราชาองค์หนึ่งพระนามว่า อโศกมหาราช จักเป็นธรรมิกราชปราบชมพูทวีปทั้งมวลแล้ว จักเสด็จมาสู่ดอยจอมทองที่นี้จักให้สร้างอุโมงค์เป็นที่ประดิษฐานพระบรมธาตุไว้ใต้พื้นดอยที่นี้ สถานที่นี้จักเป็นอัครสถานอันเลิศแล เมื่อเราตถาคตนิพพานไปแล้ว ได้ ๑,๐๐๐ ปีจักเจริญครั้งหนึ่ง ได้ ๒,๐๐๐ ปีจักเจริญครั้งหนึ่ง ได้ ๓,๐๐๐ ปีจักเจริญครั้งหนึ่ง ได้ ๔,๐๐๐ ปีจักเจริญครั้งหนึ่ง ได้ ๔,๕๐๐ ปีจักเจริญ

[๑] ไม่แน่ว่ากระดูกอะไร เพราะในหนังสือบาลีต่างๆ เช่นวิสุทธิมรรคเป็นต้น ก็บอกว่า กระดูกขามีสัณฐานเหมือนด้ามมีด กระดูกรากขวัญหรือไหปลาร้า มีสัณฐานเหมือนด้ามมีด กระดูกคางหรือขากรรไกรก็มีสัณฐานเหมือนด้ามมีด แต่ในที่นี้คงเป็นพระธาตุรากขวัญมากกว่าอย่างอื่น (วิสุทธิญาณมุนี)

ครั้งหนึ่ง ได้ ๔,๗๐๐ ปีจักเจริญครั้งหนึ่ง ได้ ๔,๗๕๐ ปีจักเจริญอีกครั้งหนึ่ง สถานที่นี้จักเจริญในกาล ๗ ครั้งด้วยประการฉะนี้แล

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสพยากรณ์ทำนายจบลงแล้ว ได้มีเทวดา ๒ ตน กับพระยานาค ๒ ตน ที่อยู่รักษาดอยจอมทองที่นั้น เข้าไปกราบทูลขอรับอาสาจะรักษาสถานที่นั้นเพื่อไม่ให้ใครทำอันตรายใดๆ ได้ ส่วนพระยาอังครัฏฐะก็นิมนต์พระพุทธองค์และพระภิกษุสงฆ์ไปรับบิณฑบาตในสถานที่อันตนได้ให้จัดแจงไว้ทางทิศเหนือแห่งดอยจอมทอง ห่างจากที่ยอดดอยจอมทองประมาณ ๓ ชั่วขว้างก้อนดินตก[๑] พระพุทธองค์รับนิมนต์แล้วก็เสด็จไปรับบิณฑบาต ครั้นรับแล้วทรงเสด็จกลับมาสู่ดอยจอมทองอีกแล้วจึงทรงพิจารณาดูสถานที่ที่จะทรงนั่งทำภัตตกิจ (เสวย) แล้วทรงไปนั่งทำภัตตกิจ ณ สถานที่แห่งหนึ่ง อันตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือแห่งยอดดอยศรีจอมทอง[๒] ห่างจากที่พระองค์ประทับยืนครั้งแรกประมาณ ๓ ชั่วไม้ส้าว (สามชั่วไม้รวก) เมื่อพระองค์ทรงทำภัตตกิจเสร็จแล้ว จึงทรงแสดงพระธรรมเทศนาโดยนัยพระบาลีว่า **อปฺปมตฺตา โหถ ภิกฺขเว** ดังนี้เป็นต้น ฝ่ายพระยาอังครัฏฐะกับเสนามาตย์ชาวบ้านชาวเมืองได้ฟังพระธรรมเทศนาก็ชื่นชมยินดีมากนัก จึงนิมนต์พระพุทธเจ้าให้พระองค์เสด็จมาโปรดเนืองๆ ต่อไป

ส่วนสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ครั้นทรงแสดงธรรมเทศนาจบลงแล้ว ก็ทรงอำลาพระยาอังครัฏฐะแล้วพาพระภิกษุสงฆ์บริวารเสด็จไปยังดอยอังคสักการะ (ดอยอินทนนท์) โดยทางอากาศ แล้วพระองค์ได้ทรงผินพระพักตร์เล็งแลดูเมืองอังครัฏฐะ จึงตรัสทำนาย

---

๑ สถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงรับบิณฑบาตนั้นเวลานี้เป็นวัดร้าง ชื่อวัดด้วง ตั้งอยู่ริมถนนด้านตะวันตกเหนือวัดพระธาตุศรีจอมทอง

๒ สถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงทำภัตตกิจ (เสวยอาหาร) ได้แก่ที่ตั้งพระอุโบสถวัดพระธาตุศรีจอมทองในเวลานี้ ซึ่งถือเป็นประเพณีนิมนต์พระธาตุไปบูชาข้าวที่อุโบสถจนทุกวันนี้

แก่พระอรหันต์ทั้งหลายว่า ชนบทที่นี้จักเป็นที่สุขเกษมสำราญชื่นบาน อุดมสมบูรณ์ด้วยขัชชโภชนาหาร เป็นสถานที่ตั้งแห่ง พระพุทธศาสนา โดยดั่งพระมหาโมคคัลลานะได้กล่าวสรรเสริญไว้ในหนหลังแล้ว พระองค์ก็เสด็จกลับไปสู่เมืองราชคฤห์พร้อมด้วยพระอรหันต์ ๕๐๐ รูป ในวันนั้น ส่วนพระยาอังครัฏฐะเมื่อได้ทราบคำทำนายจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า "สถานที่แห่งดอยจอมทองนั้นจักเป็นที่ประดิษฐาน พระทักษิณโมลีธาตุแห่งพระพุทธเจ้าเช่นนั้นแล้ว" จึงรับสั่งให้ปลูกศาลาไว้ในที่ ๓ แห่ง คือ ที่ยอดดอยศรีจอมทองอันพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จลงมาประทับยืนทีแรกนั้นแห่งหนึ่งที่อันพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงรับบิณฑบาตนั้นแห่งหนึ่ง และที่อันพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเสวย (ฉัน) โภชนาหารนั้นแห่งหนึ่ง และได้ให้สร้างพระเจดีย์หลังหนึ่งแล้วด้วยทองคำ วิจิตรไปด้วยแก้ว ๗ ประการไว้บนยอดดอยศรีจอมทอง และให้สร้างโกศแก้วอินทนิลดวงหนึ่งควรค่าได้แสนคำไว้ภายในเจดีย์ทองคำนั้นแล้ว, จึงตั้งสัตยาธิษฐานว่า "เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว ขอให้พระทักษิณโมลีธาตุเบื้องขวาแห่งพระพุทธองค์จงเสด็จมาประดิษฐานอยู่ในโกศแก้วอินทนิลอันตั้งไว้ในเจดีย์ทองคำนี้เทอญ" ครั้นแล้วจึงตั้งไว้ซึ่งพ่อครัว ๕๐๐ ตระกูลให้อยู่ปฏิบัติรักษาเจดีย์นั้น และรับสั่งพ่อครัวไว้ว่า "เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลายเสด็จมาสู่สถานที่นี้อีก ท่านทั้งหลายจงตกแต่งโภชนาหารอันประณีตต่างๆ ถวายอย่าได้ขาดจงทุกครั้งทุกคราว" ดังนี้แล้ว ก็เสด็จเข้าพระนครแห่งพระองค์ เสวยราชสมบัติโดยทศพิธราชธรรม จนตราบเท่าสิ้นพระชนมายุแล้วก็ได้ไปบังเกิดในสวรรค์เทวโลกนั้นแล.

ตอนที่ ๓
พระทักษิณโมลีธาตุเสด็จมาสู่ดอยศรีจอมทอง

เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย เสด็จดับขันธปรินิพพานไป ณ เมืองกุสินารานั้น โทณพราหมณ์ได้แบ่งพระบรมสารีริกธาตุแก่กษัตริย์ทั้งหลายที่ส่งทูตมาขอทั้ง ๘ นคร ส่วนพระทักษิณโมลีธาตุนั้นได้ตกไปเป็นส่วนแห่งมัลลกษัตริย์เมืองกุสินารา ครั้งนั้นพระมหากัสสปเถระเจ้าผู้เป็นประธานในที่นั้น จึงได้ถวายพระพรแจ้งแก่กษัตริย์เมืองกุสินาราว่า "พระทักษิณโมลีธาตุแห่งพระพุทธองค์เจ้านั้น สมควรให้ไปประดิษฐานไว้ที่ดอยศรีจอมทอง แขวงเมืองอังครัฏฐะ เพราะว่าเมื่อยังทรงพระชนม์อยู่นั้น พระองค์ได้ตรัสพยากรณ์ทำนายไว้แก่พระยาอังครัฏฐะในคราวที่พระองค์เสด็จไปรับบิณฑบาตของพระยาอังครัฏฐะว่า "ดอยศรีจอมทองที่นี้จักเป็นที่ประดิษฐานพระทักษิณโมลีธาตุแห่งพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ และพระทักษิณโมลีธาตุของเราตถาคตก็จักมาประดิษฐานบนยอดดอยศรีจอมทองนี้" ดังนี้ ฝ่ายกษัตริย์ชาวเมืองกุสินาราทั้งหลาย ได้ทรงฟังพระเถระเจ้ากล่าวเช่นนั้นก็ทรงยินดีมากนัก จึงยินยอมพร้อมกัน

ยกถวายพระทักษิณโมลีธาตุนั้นให้แก่พระมหากัสสปเถระเจ้าในกาลนั้น ส่วนพระเถระเจ้าก็อัญเชิญพระทักษิณโมลีธาตุองค์ประเสริฐตั้งไว้บนฝ่ามือแล้วผินหน้าเฉพาะต่อเมืองอังครัฏฐะ ตั้งสัตยาธิษฐานกล่าวอาราธนาว่า "ขอพระบรมธาตุเจ้าองค์ประเสริฐจงเสด็จไปประดิษฐานตั้งอยู่ในโกศแก้วอินทนิลภายในเจดีย์ทองคำ ซึ่งอยู่บนยอดดอยศรีจอมทองอันพระยาอังครัฏฐะได้ให้สร้างไว้ ด้วยกำลังอานุภาพแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและคำอธิษฐานแห่งข้าพระองค์นี้เทอญ" ขณะนั้นพระบรมธาตุองค์ประเสริฐก็ได้เปล่งรัศมีแสงสว่างอันขาวบริสุทธิ์ดุจหนึ่งว่าพระจันทร์ในวันเพ็ญ แล้วเสด็จลอยขึ้นสู่อากาศแสดงปาฏิหาริย์มีประการต่างๆ และเสด็จไปประดิษฐานอยู่ในโกศแก้วอินทนิล อันพระยาอังครัฏฐะได้ให้สร้างไว้บนยอดดอยศรีจอมทอง พร้อมด้วยความอัศจรรย์เป็นอันมากดั่งอธิษฐานของพระมหากัสสปเถระเจ้า สมตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงทำนายไว้ทุกประการนั้นแล[๑]

---

๑ เป็นอันว่าพระบรมธาตุได้เสด็จมาสู่ดอยจอมทองภายหลังพุทธปรินิพพานแล้วเล็กน้อย

ตอนที่ ๔
พระเจ้าศรีธรรมาโศกราชเสด็จสู่ดอยศรีจอมทอง

จำเดิมแต่กาลที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้วได้ ๒๑๘ ปี มีพระราชาองค์หนึ่งพระนามว่า ศรีธรรมาโศกราช หรืออีกนัยหนึ่งว่า พระเจ้าอโศกมหาราช เป็นผู้ทรงเดชานุภาพปราบชมพูทวีปทั้งมวล, ได้เสด็จไปสู่ดอยศรีจอมทอง พร้อมด้วยท้าวพระยาเสนามาตย์ราชบริพารเป็นอันมาก, ด้วยอานุภาพแห่งพระอินทร์เทพยดา และพระอรหันต์แล้ว, ได้ให้ขุดคูหาเป็นอุโมงค์ที่ใต้พื้นดอยศรีจอมทองลึกนัก, ใหญ่ประมาณเท่าที่ตั้งพระคันธกุฎีแห่งพระสัมมา-สัมพุทธเจ้าในพระเชตวันมหาวิหารพระนครสาวัตถีในสมัยพุทธกาลแล้ว, ให้สร้างพระสถูปองค์หนึ่งแล้วด้วยทองคำสูง ๖ ศอกไว้ในคูหานั้น, หล่อพระพุทธรูปแล้วด้วยทองและเงินตั้งไว้รอบสถูปนั้น, หล่อพระพุทธรูปยืนด้วยทองทิพย์หนัก ๑ แสน ๒ องค์ ตั้งไว้ทางทิศเหนือพระสถูปองค์ ๑ ทิศใต้องค์ ๑, หล่อพระพุทธรูปนั่งด้วยทองคำ ๒ องค์หนักองค์ละ ๑ แสน ตั้งไว้ ณ ทิศตะวันออกพระสถูปองค์ ๑ ทิศตะวันตกองค์ ๑ และได้จัดสร้างดุริยดนตรี, เครื่องปูลาด, เตียงตั่ง

และฉัตรธงไว้ทั้ง ๔ ด้านแห่งพระสถูปนั้นแล้ว, ให้หล่อรูปยักษ์ ๘ ตน ยืนเฝ้าที่หน้ามุขพระสถูปทั้ง ๔ ด้านๆ ละตน, ยืนเฝ้าประตูแห่งคูหาทั้ง ๔ ด้านๆ ละตนแล้ว, พระเจ้าอโศกมหาราชจึงเอาโกศแก้ววชิระ (โกศเพชร) หนัก ๑ พันน้ำ[๑] มาตั้งไว้เหนืออาสนะทองคำ, ครั้นได้นักขัตฤกษ์ชัยมงคล จึงพร้อมด้วยพระอรหันต์ เทวดา นาค ครุฑ และสมณพราหมณ์ ทำการฉลองสมโภชบูชาพระบรมธาตุแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นมหาปางอันใหญ่ตลอด ๗ วัน, ครั้นแล้วจึงได้ทำการอัญเชิญพระทักษิณโมลีธาตุจอมพระเศียรเบื้องขวาแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่าเมล็ดในพุทราเสด็จเข้าสู่โกศแก้ววชิระนั้น พร้อมทั้งพระธาตุกระดูกด้ามมีดเบื้องขวา (พระอัฏฐิต้นพระหนุ) โตเท่าเมล็ดข้าวสารหัก มีสัณฐานเป็นสามเหลี่ยม และพระบรมธาตุย่อยอีก ๕ องค์เท่าเมล็ดพันธุ์ผักกาด[๒] รวมเป็นพระบรมธาตุ ๗ องค์ให้เข้าอยู่ในโกศแก้ววชิระนั้น, จึงเชิญโกศแก้ววชิระให้เข้าไปประดิษฐานไว้ในพระสถูปทองคำเสร็จแล้ว พระเจ้าอโศกมหาราชพร้อมด้วยท้าวพระยาเสนามาตย์ เทพยดา และพระอรหันต์ทั้งหลาย จึงกล่าวคำอธิษฐานไว้ว่า "ข้าแต่พระบรมธาตุเจ้าองค์ประเสริฐในเมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระชนม์อยู่ พระองค์ได้เคยเสด็จมาสู่ที่นี่และได้ตรัสทำนายไว้แก่พระยาอังครัฏฐะว่า "พระทักษิณโมลีธาตุของเราตถาคตจะมาประดิษฐานอยู่ที่นี่" ดังนี้ และบัดนี้พระบรมธาตุเจ้าก็ได้เสด็จเข้าไปประดิษฐานอยู่ในที่นี้ สมดังพระพุทธทำนายแล้ว, ในกาลต่อไปข้างหน้าแม้ว่าคน เทวดา และครุฑนาคใดๆ ก็ดี จักมานำเอาพระบรมธาตุเจ้าไปในสถานที่ใดก็ดี ขอพระบรมธาตุเจ้าอย่าได้เสด็จไปเลย, ถึงแม้ว่าได้เสด็จไปแล้วก็ขอจงได้เสด็จกลับคืนมาอยู่

---

๑ โกศเพชรหนัก ๑ พันน้ำ เป็นมาตราชั่งชนิดหนึ่ง ซึ่งปรากฏในหนังสือโบราณของชาวภาคพายัพทั่วไป ไม่ทราบว่าจะเทียบมาตราชั่งปัจจุบันนี้ มีจำนวนเท่าไร

๒ เมื่อพระมหากัสสปอธิษฐานกล่าวถึงพระทักษิณโมลีธาตุอย่างเดียวเท่านั้น ไม่ได้กล่าวถึงพระธาตุย่อย

ณ สถานที่นี้ตราบเท่า ๕,๐๐๐ พระวัสสา, เพื่อได้เป็นที่สักการบูชาแก่เทพยดาและมนุษย์ทั้งหลายชั่วกาลนาน, ข้าแต่พระบรมธาตุเจ้าในอนาคตกาลข้างหน้าหากมีพระราชาหรือมหาอำมาตย์ผู้ใด ได้มาสักการบูชาพระบรมธาตุเจ้า ณ ดอยศรีจอมทองที่นี้ ขอจงให้พระราชาเป็นต้นพระองค์นั้น จงมีเดชานุภาพเหมือนดั่งข้าพระพุทธเจ้าอโศกธรรมราชานี้เทอญ, ข้าแต่พระบรมธาตุเจ้า เมื่อใดพระราชามหาอำมาตย์ผู้เสวยราชย์บ้านเมืองที่นี้มีบุญวาสนาเสมอดังข้าพระพุทธเจ้า, ข้าพระพุทธเจ้าขอนิมนต์พระบรมธาตุเจ้า จงเสด็จออกมาจากพระสถูปทองคำ แสดงอภินิหารให้ปรากฏแก่คนและเทพยดาทั้งหลายเพื่อให้พระพุทธศาสนารุ่งเรืองต่อไปตลอด ๕,๐๐๐ พระวัสสา ถ้าหากพระราชาและอำมาตย์ผู้เสวยราชย์บ้านเมืองที่นี้ปราศจากการเคารพนับถือพระรัตนตรัย ประกอบแต่บาปอกุศลกรรมมีประการต่างๆ ไซร้, ขอพระบรมธาตุเจ้าจงเสด็จประทับอยู่ในพระสถูปทองคำแห่งข้าพระพุทธเจ้า ขอจงอย่าได้เสด็จออกมาให้ปรากฏแก่ผู้ใดเลย, ข้าแต่พระบรมธาตุเจ้า กาลใดเมื่อพระพุทธศาสนาตั้งอยู่ตลอด ๕,๐๐๐ พระวัสสาแล้ว พระธาตุแห่งพระพุทธเจ้าก็จักเสด็จไปรวมกันในที่แห่งเดียว ขอพระสถูปทองคำของข้าพระพุทธเจ้ากับทั้งเครื่องสักการะบูชาทั้งหลาย จงอย่าได้สูญหายเป็นอันตรายไปเลยขอจงตั้งอยู่ตราบเท่าถึงศาสนาพระศรีอริยะเมตไตรยผู้จะมาตรัสในภายหน้า และขอจงให้พระศรีอริยะเมตไตรยพระองค์นั้นจงนำพระสถูปทองคำของข้าพระพุทธเจ้านี้ออกมาแสดงแกเทพยดาและมนุษย์ทั้งหลาย, ได้กระทำสักการบูชาทุก ๗ วันเทอญ” เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราชาทรงอธิษฐานอย่างนี้แล้วเหล่าเทพยาดา นาค ครุฑทั้งหลาย จึงไปนำ

เอาหินมาจากป่าหิมพานต์[๑] เอามาก่อแวดล้อมพระสถูปไว้ ๗ ชั้น เพื่อมิให้คนและสัตว์มาทำอันตรายได้แล้ว, จึงอาณัติสั่งเทวดา ๒ ตน และพระยานาค ๒ ตน ให้อยู่พิทักษ์รักษาพระบรมธาตุเจ้าต่อไป ในกาลใด ถ้าหากพระราชามหาอำมาตย์และฝูงชนทั้งหลายประกอบด้วยบุญสมภารมีความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย, ในกาลนั้นเทพยดาและพระยานาคผู้รักษาพระบรมธาตุ ก็ดลบันดาลให้ชนทั้งหลายทราบว่า พระบรมธาตุเจ้ามีอยู่ในที่นี้, ถ้าชนทั้งหลายมีใจหนาแน่นไปด้วยกิเลสประกอบแต่กรรมอันเป็นอกุศลบาปธรรม, เทพเจ้าผู้รักษาพระบรมธาตุก็นิมนต์พระบรมธาตุให้เข้าอยู่ในคูหาใต้พื้นดอยศรีจอมทองเสีย, มิให้ออกมาปรากฏแก่คนทั้งหลาย. และในกาลนั้นพระเจ้าอโศกธรรมราชาได้รับสั่งให้เสนาอำมาตย์ราชบริพารทั้งหลายให้ขุดหลุมใหญ่ฝังทองคำไว้ในทิศทั้ง ๘ แห่งดอยศรีจอมทองทรงอธิษฐานไว้ว่า "เมื่อใดพระบรมธาตุเจ้า[๒] เจริญรุ่งเรืองไปภายหน้าขอจงให้ผู้อยู่ปฏิบัติรักษาพระบรมธาตุนี้จงขุดเอาทองคำที่ฝังไว้นี้ออกบำรุงก่อสร้าง สถาปนาพระพุทธศาสนาให้เจริญถาวรต่อไปชั่วกาลนานเทอญ" ครั้นแล้วท้าวเธอพร้อมด้วยเสนาอำมาตย์ราชบริวาร ก็เสด็จคมนาการกลับไปสู่พระนครของพระองค์ (คือเมืองปาตลีบุตรประเทศอินเดีย) ณ กาลนั้นแล.[๓]

---

๑ หินที่เทือกเขาดอยอินทนนท์ก็มีถมไป ทำไมจึงไม่เอา? หรือคำว่า "ป่าหิมพานต์" ก็คงหมายเอาป่าดงแถบนั้น?

๒ หมายถึง พระพุทธศาสนา

๓ เป็นอันว่า พระบรมธาตุได้ถูกเอาไปเก็บไว้ในถ้ำพื้นดอยศรีจอมทอง สมัยนั้น ตามเรื่องราวที่กล่าวมาแต่ต้นนำให้สันนิษฐานไปว่าบ้านเมืองที่อยู่แถบดอยจอมทอง ที่เรียกว่าเมืองอังครัฏฐะในตำนานนี้ ในสมัยที่พระพุทธเจ้าทรงพระชนม์อยู่จนถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชได้เสวยราชย์เป็นพระราชาในอินเดีย คงจะมีสัมพันธภาพเกี่ยวข้องทางอินเดีย หรือพระเจ้าอโศกมหาราชจะทรงแผ่อาณาเขตมาจนถึงดอยจอมทองก็สุดแท้แต่จะสันนิษฐาน ในสมัยที่พระเจ้าอโศกมหาราชเสด็จมาสู่ดอยศรีจอมทองนั้น จะเป็นกษัตริย์องค์ใดเป็นผู้ปกครองบ้านเมืองที่นั้น ในตำนานนี้ไม่ได้กล่าวถึงเลย แม้แต่เมืองอัครัฏฐะก็ไม่ได้ออกชื่อ ท่านคงมุ่งกล่าวถึงจำเพาะดอยศรีจอมทองกับพระบรมธาตุโดยส่วนเดียว

ตอนที่ ๕
ผู้เริ่มสร้างวัดพระธาตุศรีจอมทองครั้งแรก

เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราช ได้เชิญพระบรมธาตุเข้าบรรจุไว้ในถ้ำคูหาทองคำใต้พื้นดอยศรีจอมทองในกาลครั้งนั้นแล้ว, ศาสนกาลได้ล่วงมาโดยลำดับ จนถึงจุลศักราชได้ ๘๑๓ ปี พ.ศ. ๑๙๙๔ มีชายผู้หนึ่งชื่อนายสร้อย[๑] มีภรรยาชื่อนางเม็ง, ผัวเมียคู่นี้มีบ้านเรือนตั้งอยู่ใกล้ดอยศรีจอมทอง, เป็นผู้มีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา อยู่มาวันหนึ่งเป็นวันเพ็ญเดือน ๑๒ (เดือนยี่เหนือ) ปีมะเมีย, นายสอยอาบน้ำชำระกายแล้ว ได้สมาทานศีล ๘ อยู่ ณ ดอยจอมทองนั้น ได้สังเกตเห็นดอยจอมทองมีสัณฐานอันงดงาม สูงขึ้นเป็นลำดับคล้ายหลังเต่า จึงคิดว่า "สถานที่นี้สมควรจะเป็นสถานที่ตั้งแห่งพระรัตนตรัย" วันหนึ่งนายสร้อยจึงปรึกษากับนางเม็งภรรยาว่า "เราทั้งสองจะคิดสร้างวัดขึ้นบนดอยนี้เพื่อเป็นสถานที่ตั้งแห่งพระศาสนา ท่านจะเห็นเป็นประการใด" ฝ่ายนางเม็งภรรยาตอบเห็นเป็นการสมควรด้วย, จึงปรึกษากันต่อไปว่า "เราควรสร้างบนถ้ำคูหายอดดอยต้นทองหลางนี้แหละเป็นดี" คนทั้งสองได้ปรึกษาเป็นที่

---

๑ นัยหนึ่งว่านายสอย

ตกลงกันแล้ว จึงได้ลงมือชำระแผ้วถางสถานที่นั้นเสร็จแล้ว เมื่อจุลศักราชล่วงได้ ๘๑๔ พ.ศ. ๑๙๙๕ เดือน ๗ ขึ้น ๙ ค่ำ (เดือน ๙ เหนือ) วันจันทร์ฤกษ์ได้ ๑๒ ตัวเวลาเช้า, นายสร้อย-นางเม็ง ได้ยกเสาศาลาขึ้นเป็นปฐมฤกษ์พร้อมกับได้ก่อเจดีย์ไว้บนถ้ำคูหาและก่อพระพุทธรูปไว้ ๒ องค์ เมื่อ นายสร้อย-นางเม็ง ได้ปลูกสร้างศาลาและก่อเจดีย์ขึ้นแล้ว คนทั้งหลายจึงเข้าใจกันว่า นายสร้อย-นางเม็ง ได้สร้างวัดขึ้นบนดอยนั้น, ฉะนั้นจึงได้พากันเรียกวัดนั้นว่า วัดศรีจอมทอง[๑] มาจนกระทั่งบัดนี้ อยู่มาวันหนึ่งนายสร้อยได้จุดประทีป ๒ ดวง บูชาพระพุทธรูปแล้ว ตั้งสัตยาธิฐานว่า "ข้าพเจ้าทั้งสองมีจิตศรัทธาจะสร้างวัดขึ้นในที่นี้ ถ้าการสร้างวัดของข้าพเจ้าทั้งสองจักสำเร็จสมความปรารถนาแล้ว ขอให้ประทีปทั้ง ๒ ดวงนี้จงตั้งอยู่ในสถานที่เดิม" ดังนี้ ครั้นอธิษฐานแล้ว พอเวลารุ่งเช้า นายสร้อย-นางเม็ง จึงพร้อมกันไปดูที่นั้น เห็นประทีปดวงหนึ่งได้ย้ายไปจากที่ๆ ตนตั้งไว้ จึงทราบว่าตนทั้งสองจักสร้างวัดไม่สำเร็จ, ทั้งนี้เหตุว่าอายุของ นายสร้อย-นางเม็ง นั้นจักสิ้นไปเสียก่อน, เทพยดาจึงย้ายประทีปดวงหนึ่งไปเสีย พอถึงเวลากลางคืนเทพยดาจึงมาบอกแก่นายสร้อยโดยนิมิตว่า "สถานที่นี้เป็นที่วิเศษ, ต่อไปจักเป็นที่ตั้งแห่งพระพุทธศาสนาไปจนตลอด ๕,๐๐๐ พระวัสสา, ให้ช่วยบอกแก่คนทั้งหลาย อย่าได้ลบหลู่ดูหมิ่นสถานที่นี้เป็นอันขาด" ส่วนนายสร้อยได้ทราบจากนิมิตเช่นนั้นก็มีใจปีติยินดียิ่งนัก ต่อแต่นั้นมาอีก ๒ ปี นายสร้อยและนางเม็งก็ถึงแก่กรรมไป

นับตั้งแต่ นายสร้อย-นางเม็ง เริ่มสร้างวัดศรีจอมทองมาเป็นเวลา ๑๕ ปี, ถึงปีระกา จุลศักราช ๘๒๘ พ.ศ. ๒๐๐๙ มีชาย ๒ คน คนหนึ่งชื่อสิบเงิน, อีกคนหนึ่งชื่อสิบถ้ว, ได้ชักชวนกันสร้างวิหาร

---

๑ ในปัจจุบันได้เพิ่มชื่อใหม่เป็น วัดพระธาตุศรีจอมทอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕

ขึ้นหลังหนึ่ง หลังคามุงหญ้าคา แล้วนิมนต์ภิกษุรูปหนึ่งชื่อ สารีปุตตะเถระ มาเป็นเจ้าอาวาสอยู่วัดนั้น, ท่านอยู่เป็นเจ้าอาวาสได้ ๕ พรรษา ก็มรณภาพไป ต่อมาถึงปีจุลศักราช ๘๓๒ พ.ศ. ๒๐๑๓ พระเทพกุล-เถระ[๑] มาอยู่เป็นเจ้าอาวาส, ท่านผู้นี้ได้จัดการปฏิสังขรณ์วิหารใส่ไม้ระแนงและมุงกระเบื้องไว้ ถึงปีจุลศักราช ๘๓๗ พ.ศ. ๒๐๑๘ ชาวบ้านทั้งหลายไปนิมนต์พระมหาเถระเจ้าองค์หนึ่ง ชื่อพระธัมมะปัญโญ มาอยู่เป็นเจ้าอาวาส, ท่านผู้นี้พร้อมด้วยชาวบ้าน ได้พากันไปรื้อถอนเอาวิหารกับทั้งพระพุทธรูปองค์ใหญ่หล่อ (ก่อ-ปั้น) ด้วยปูน จากวัด-ท่าแย้ม ซึ่งอยู่ข้างแม่น้ำกาละ[๒] มาไว้ในวัดศรีจอมทองในปี พ.ศ. ๒๐๒๒ แล้วได้ชักชวนกันสร้างระเบียงหน้ามุขหลังวิหารขึ้น, แล้วก่อปราสาทเฟื่องโดยสูง ๒ วา ๓ ศอก โดยกว้าง ๑ วา ๒ ศอก เพื่อเป็นที่ไว้พระพุทธรูปแล้ว, ก่อกำแพงรอบวิหารทั้ง ๔ ด้านยาว ๑๐ วา ๓ ศอก และได้สร้างกุฏิหลังหนึ่งยาว ๕ วา ๒ ศอก กว้าง ๒ วา สูง ๓ วา ๓ ศอก ไว้สำหรับเป็นที่อยู่ของภิกษุสงฆ์.[๓]

---

๑ พระเทพกุลเถระรูปนี้ จะย้ายไปอยู่วัดอื่น หรือมรณภาพ ไม่ได้กล่าวถึง

๒ เข้าใจว่าเป็นแม่น้ำแม่กลาง

๓ เป็นอันว่าวัดพระธาตุศรีจอมทอง ได้เป็นรูปวัดขึ้นในสมัยพระธัมมะปัญโญเป็นเจ้าอาวาส พุทธศักราช ๒๐๒๒

ตอนที่ ๖
พระบรมธาตุเสด็จออกจากคูหาใต้พื้นดอยศรีจอมทอง

ในสมัยที่พระธัมมปัญโญเถระเป็นเจ้าอาวาสวัดพระธาตุ-ศรีจอมทองนี้, มีปะขาวผู้หนึ่ง[๑] ไม่ปรากฏชื่อ อาศัยอยู่เหนือวัด เป็นผู้อุปการะวัด วันหนึ่งเวลากลางคืน เทพยดามาบอกแก่ตาปะขาวนั้นโดยนิมิตฝันว่า "พระบรมธาตุองค์หนึ่งของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ในถ้ำใต้พื้นดอยศรีจอมทองนี้ จักเสด็จออกมาให้คนและเทวดาทั้งหลายสักการบูชา สถานที่นี้เป็นที่วิเศษนัก จักเป็นที่ตั้งแห่งพระศาสนาต่อไปในกาลข้างหน้า" ดังนี้ รุ่งขึ้นเช้าตาปะขาวนั้นจึงไปเล่าความฝันนี้ให้พระธัมมปัญโญเถระเจ้าอาวาสฟัง, ท่านได้ฟังแล้วก็มีใจยินดียิ่งนัก, แล้วท่านจึงอธิษฐานว่า "ขอพระบรมสารีริกธาตุเจ้าจงเสด็จออกมาเมื่อข้าพเจ้ายังมีชีวิตอยู่นี้เถิด ขอข้าพเจ้าจงได้ไหว้สักการบูชาพระบรมธาตุนั้น, เมื่อข้าพเจ้ายังไม่ได้เห็นและได้สักการบูชาแล้ว ขออย่าให้ข้าพเจ้าสิ้นชีวิตไปเสียก่อนเลย" ดังนี้

ครั้นอธิษฐานแล้วล่วงมาถึงปีจุลศักราช ๘๖๑ พ.ศ. ๒๐๔๒ เดือน ๔ ขึ้น ๑๔ ค่ำ (เดือน ๖ เหนือ) เวลากลางคืน, พระบรมธาตุเจ้า

---

๑ ปะขาว, คือชายที่นุ่งขาวห่มขาวรักษาศีล ๕-๘ เป็นอาจิณ

องค์ประเสริฐก็เสด็จออกจากพระสถูปทองคำอันตั้ง อยู่ในคูหาพื้นดอยศรีจอมทอง แสดงปาฏิหาริย์ เป็นมหัศจรรย์ต่างๆ ให้ปรากฏแก่คนทั้งหลาย ก็และในวิหารนั้นมีพระพุทธรูปองค์หนึ่งมีพระโมลีถอดได้, รุ่งขึ้นเช้าเป็นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ คนทั้งหลายได้มาบูชาข้าวพระพุทธรูป เห็นประตูวิหารเปิดไว้จึงไปบอกแก่พระธัมมปัญโญเถระเจ้าอาวาส ท่านไปตรวจดูในวิหารเห็นพระโมลีพระพุทธรูปถูกถอดออกจากพระเศียร วางไว้บนพระเพลา (บนตัก) พระเถระจึงไปตรวจดู เห็นห่อผ้าทิพย์เล็กๆ วางอยู่ในรูพระโมลีแห่งพระพุทธรูปองค์นั้น, จึงเอาไม้คีบออกมาแล้วแก้ห่อออกดู ก็เห็นพระบรมธาตุเจ้าอยู่ในห่อผ้านั้น พระเถระเจ้ามีความยินดียิ่งนัก จึงเอาพระบรมธาตุนั้นบรรจุในโกศงาแล้วเอาเก็บไว้ในรูพระโมลีพระพุทธองค์นั้นตามเดิม พระเถระเจ้าได้บอกแก่ตาปะขาวให้นำเครื่องสักการบูชา และน้ำหอมไปอาบองค์สระสรงพระบรมธาตุเจ้าเห็นเป็นอัศจรรย์ยิ่งนัก, แต่ไม่ได้บอกให้ผู้อื่นรู้เลย คงรู้แต่ท่านเจ้าอาวาส กับ ตาปะขาวสองคนเท่านั้น[๑]

---

๑ คำตอนนี้ไม่น่าจะเป็นไปได้เลย เพราะวันที่เห็นพระบรมธาตุนั้นเป็นตอนเช้าวันเดือนเพ็ญ มีชาวบ้านมาประชุมกันที่วิหารเพื่อทำบุญตักบาตร น่าจะรู้เห็นด้วยกันหลายคนคงฟังได้ว่า รู้เห็นเฉพาะชาวบ้านและชาววัดแถบนั้นเท่านั้น ชาวบ้านและชาววัดอาจจะช่วยกันปิดความไว้ไม่ให้ล่วงรู้ไปถึงตำบลอื่น

ตอนที่ ๗
ลำดับเจ้าอาวาสผู้รักษาพระบรมธาตุต่อมา

เมื่อพระบรมธาตุเสด็จออกจากคูหา มาปรากฏแก่คนภายนอก ดังกล่าวแล้ว พระธัมมปัญโญเถระ[๑] ผู้เป็นเจ้าอาวาส ได้เก็บพระธาตุรักษาไว้ในช่องพระโมลีพระพุทธรูปต่อมา, ท่านได้อยู่เป็นเจ้าอาวาสได้ ๒๘ พรรษา ก็มรณภาพไป พระอานันทะ[๒] มาอยู่เป็นเจ้าอาวาสได้ ๒ พรรษา พระเหมะปัญโญมาอยู่เป็นเจ้าอาวาสได้ ๒ พรรษา พระญาณมังคละมาอยู่เป็นเจ้าอาวาสได้ ๑ พรรษา พระพุทธะเตชะมาอยู่เป็นเจ้าอาวาสได้ ๒ พรรษา พระอรัญวาสีมาอยู่เป็นเจ้าอาวาสได้ ๒ พรรษา พระธัมมรักขิตมาอยู่เป็นเจ้าอาวาสได้ ๑ พรรษา พระเอยยะกัปปะกะมาอยู่เป็นเจ้าอาวาสได้ ๑ พรรษา ถึงปีจุลศักราช ๘๗๕ พ.ศ. ๒๐๕๖ เดือน ๗ (เดือน ๙ เหนือ) แรม ๘ ค่ำ วันอาทิตย์, ชาวบ้านทั้งหลายจึงได้นิมนต์พระมหาสีลปัญโญมาอยู่เป็นเจ้าอาวาส รักษาพระบรมธาตุต่อมา ถึงจุลศักราช ๘๗๗ พ.ศ. ๒๐๕๘

---

๑ ชื่อของภิกษุใช้ชื่อฉายา เป็นความนิยมของพระสงฆ์ทางภาคเหนือ

๑ เจ้าอาวาสบางรูป ไม่ปรากฏว่าท่านมรณภาพ หรือย้ายไปอยู่วัดอื่น

มีพระเถระเจ้าองค์หนึ่งชื่อว่าพระมหาพุทธญาโณอยู่ป่าฟ้าหลั่ง[๑] ท่านไปเมืองพุกาม[๒] ได้ตำนานพระบรมธาตุเจ้าจากเมืองพุกามมาพิจารณาดูที่พระบรมธาตุเจ้าตั้งอยู่คือวัดพระธาตุศรีจอมทอง ก็เห็นถูกต้องตามตำนานทุกประการ, แต่หามีผู้ใดบอกว่าพระบรมธาตุเจ้าเสด็จออกมาจากคูหาและอยู่ในพระโมลีของพระพุทธรูปในวิหารนั้นไม่ พระเถระเจ้าจึงสั่งให้พระอานันทะ ผู้เป็นอนุเถระอยู่ป่าฟ้าหลั่งด้วยกันพร้อมด้วยปะขาวนักบุญทั้งหลาย ให้ไปสู่วัดพระธาตุศรีจอมทอง และสั่งว่า "เมื่อไปถึงที่นั้นแล้วให้ ทำสักการบูชาด้วยดอกไม้ธูปเทียนแล้วตั้งสัตยาธิษฐาน ถ้าหากว่าพระบรมธาตุเจ้าอยู่ในที่นั้นจริงดังตำนานกล่าวไว้แล้ว,พระบรมธาตุเจ้าก็จะแสดงปาฏิหาริย์เป็นอัศจรรย์ต่างๆ ให้ปรากฏแก่ท่านทั้งหลายแล" ดังนี้ ส่วนพระอานันทะพร้อมด้วยปะขาวและนักบุญทั้งหลายก็ได้พากันไปสู่ดอยศรีจอมทอง, ทำสักการะแล้วอธิษฐานตามที่พระมหาพุทธญาโณสั่งทุกประการ, ครั้นแล้วจึงพากันนั่งคอยดูอยู่ที่กลางลานวัด

ส่วนพระมหาสีลปัญโญ ผู้เป็นเจ้าอาวาส ได้เห็นอาการแห่งชนเหล่านั้นแล้ว จึงได้นำความไปแจ้งแก่พระอานันทะว่า "พระบรมธาตุเจ้าองค์หนึ่ง เสด็จออกจากคูหาพื้นดอยศรีจอมทองแล้วเข้าอยู่ในช่องพระโมลีแห่งพระพุทธรูปในวิหาร" แล้วจึงได้นำเอาพระบรมธาตุเจ้าองค์นั้นออกมาแสดงแก่พระอานันทะและปะขาวนักบุญทั้งหลาย ณ กาลนั้นแล.

๑ ป่าฟ้าหลั่งเป็นป่าไม้ชนิดหนึ่ง พระเถระเจ้าไปบำเพ็ญสมณธรรมอยู่ ณ ที่นั้น

๒ เมืองพุกามอยู่ในประเทศพม่า

ตอนที่ ๘
ความเป็นมาแห่งพระบรมธาตุในกาลต่อมา

ส่วนพระอานันทะ เมื่อได้เห็นพระบรมธาตุเจ้าแล้ว พิจารณาดูเห็นเป็นการถูกต้องตามตำนานนั้นทุกประการ จึงได้นำความไปบอกแก่พระมหาพุทธญาโณให้ทราบตามที่ตนได้เห็นมานั้น ส่วนพระมหาพุทธญาโณเถระเจ้า เมื่อได้ทราบเช่นนั้นแล้วก็มีจิตปีติยินดียิ่งนัก จึงได้นำความไปถวายพระพรพระรัตนราช เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ให้ทรงทราบทุกประการ

ฝ่ายพระรัตนราช[๑] (พระเมืองแก้ว) เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ เมื่อได้ทรงทราบจากพระมหาพุทธญาโณว่า "พระบรมธาตุเจ้าได้มาประดิษฐานอยู่ที่วัดพระธาตุศรีจอมทองภายในอาณาเขตแว่นแคว้นของพระองค์เช่นนั้นแล้ว" ก็มีพระทัยยินดีปีติปราโมทย์เป็นกำลัง จึงรับสั่งแก่พระมหาพุทธญาโณเถระว่า "ขอพระคุณเจ้าจงไปจัดการเริ่มปฏิสังขรณ์ปลูกสร้างพระวิหารหลังหนึ่ง ให้เป็น ๔ มุขเหมือนวิหารวัดชัยศรีภูมิ[๒] แล้วให้ก่อปราสาทหลังหนึ่งให้เหมือนปราสาทอันมีอยู่ในพระอุโบสถวัดมหาโพธิหลวง (วัดเจ็ดยอด) ไว้ภายใน

---

๑ พระรัตนราชหรือพระเมืองแก้ว เป็นโอรสของพระยายอดเชียงราย ซึ่งสืบพระวงศ์มาจากพระยามังรายผู้สร้างเมืองเชียงใหม่

๒ วัดชัยศรีภูมิอยู่ในเมืองเชียงใหม่

ท่ามกลางพระวิหารนั้น เพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระบรมธาตุเจ้าให้เป็นอัครสถานอันประเสริฐต่อไป" ดังนี้ แล้วทรงประทานเงินหมื่นหนึ่งเพื่อเป็นค่าอุปกรณ์ในการก่อสร้าง พระเถระเจ้ารับคำแล้วพร้อมด้วยปะขาวนักบุญและนายช่างทั้งหลาย ไปสู่วัดพระธาตุศรีจอมทอง แล้วร่วมกับเจ้าอาวาสเริ่มการปลูกสร้างพระวิหารและปราสาท, ในปีชวดอัฏฐศก พ.ศ. ๒๐๖๐ ตามแบบที่พระเมืองแก้วเจ้าผู้ครองนครสั่งนั้นทุกประการ

เมื่อการปลูกสร้างพระวิหารและปราสาทสำเร็จบริบูรณ์แล้ว, พระเถระจึงไปทูลถวายพระพรให้เจ้าผู้ครองนครทราบ พระเมืองแก้วเจ้าผู้ครองนครมีใจยินดีมากนัก จึงรับสั่งให้สุวรรณช่างทองสร้างโกศทองคำน้ำหนักได้ ๕๖๐ คำ เพื่อเป็นที่บรรจุพระบรมธาตุ, และพร้อมด้วยพระเถรานุเถระเสนาอำมาตย์ชาวบ้านชาวเมือง ออกไปทำมหกรรมการฉลองเป็นมหาปางใหญ่, แล้วเชิญพระบรมธาตุเจ้าเข้าไว้ในโกศทองคำ ตั้งไว้ภายในปราสาทนั้นแล้ว ทรงปลงพระราชทานวัตถุไทยทานและเครื่องแห่ ไว้กับพระบรมธาตุเจ้าเป็นอันมาก และถวายข้าคนไร่นาคามเขต ป่า ที่ดิน ย่านน้ำ ไว้สำหรับให้ปฏิบัติรักษาทำนุบำรุงพระบรมธาตุเจ้าให้เจริญถาวรต่อไปตลอด ๕,๐๐๐ พระวัสสา[๑]

ส่วนพระมหาสีลปัญโญเถระ ผู้เป็นเจ้าอาวาสวัดพระธาตุ-ศรีจอมทองได้อยู่อุปัฏฐากรักษาทำนุบำรุงพระบรมธาตุเจ้าได้ ๑๕ พรรษา ก็มรณภาพไป ต่อจากนั้นพระมหาสังฆราชา[๒] สัทธัมมทัสสีได้มาอยู่เป็นเจ้าอาวาสได้ ๓๖ พรรษา ก็มรณภาพไป ต่อจากนั้นพระสังฆราชาญาณมังคละมาอยู่เป็นเจ้าอาวาสได้ ๑๒ พรรษา ต่อจากนั้นพระมหาสังฆราชาชวนปัญโญโสภิตชิตินทริยวังโส จากวัดหัว

---

๑ เป็นอันว่าพระบรมธาตุเจ้าจอมทองได้เสด็จออกมาปรากฏแก่คน และ เทวดาได้กราบไหว้สักการบูชาจนปรากฏเจริญรุ่งเรืองในสมัยกาลแห่งพระรัตนราชครองนครเชียงใหม่เป็นต้นมาจนทุกวันนี้

๒ "พระมหาสังฆราชา" เป็นตำแหน่งนิยมตามประเพณี. / ท.ธ.

ข่วงหลวงมาอยู่เป็นเจ้าอาวาสได้ ๑๐ พรรษาก็มรณภาพไป และพระมหาสามิคณาจิตตะผู้เป็นศิษย์ได้อยู่เป็นเจ้าอาวาสแทนต่อมา

ถึง พ.ศ. ๒๑๐๐ ปีมะโรง เดือน ๔ (เดือน ๖ เหนือ) ทายกทายิกาศรัทธาทั้งหลาย ได้ไปนิมนต์พระมหาสังฆราชาญาณมังคละอยู่แคว้นทุ่งตุ๋มมาเป็นเจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทอง ในสมัยนี้พระนางมหาเทวีเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ พร้อมด้วยพระอัครราชมารดา (พระแม่กุราชวงศ์มังรายที่ ๑๕) ได้มีจิตศรัทธานิมนต์พระบรมธาตุศรีจอมทองเข้าไปในเมืองเชียงใหม่, มีความเลื่อมใสยินดีในพระบรมธาตุเจ้ายิ่งนัก จึงถวายไทยทานเป็นอันมาก คือ ข้าวของเงินคำ ข้าคน ไร่นา ป่า ที่ดิน ย่านน้ำ เครื่องทาน ขันสรงน้ำ และสรรพเครื่องแห่ทั้งมวล โดยนัยดังพระรัตนราชได้ถวายไว้แต่ภายหลังแล้ว, จึงมีพระราชเสาวนีย์รับสั่งแก่เสนาบดีผู้ใหญ่ทั้ง ๔ คือ พระยาแสนหลวง ๑ พระยาสามล้าน ๑ พระยาจ่าบ้าน ๑ พระยาเด็กชาย ๑ ว่า "ตั้งแต่นี้เป็นต้นไป บรรดาข้าพระธาตุเจ้าจอมทอง ให้ยกเว้นอย่าได้ใช้สอยเก็บส่วย และเกณฑ์ไปทำการบ้านเมือง ให้เขาอยู่อุปัฏฐากพระบรมธาตุเจ้าทุกวันคืนเป็นนิตย์อย่าได้ขาดดังที่พระรัตนราชหากได้ประทานไว้นั้นทุกประการ" ส่วนเสนาบดีทั้ง ๔ รับพระราชเสาวนีย์แล้วก็จัดผู้คนไว้เป็นข้ารักษาพระบรมธาตุตามที่รับสั่งต่อมา

ถึงปีขาล สัมฤทธิศก เดือนมาฆะ (เดือน ๓ ใต้ เดือน ๕ เหนือ) ขึ้น ๕ ค่ำ วันพุธ พระยาสามล้านไชยสงครามได้มีจิตศรัทธามาใส่ช่อฟ้าป้านลมพระวิหารวัดพระธาตุศรีจอมทอง, และสร้างถนนจากวัดพระธาตุศรีจอมทองไปถึงฝั่งแม่น้ำปิง ยาว ๙๐๒ วา ๒ ศอก กว้าง ๕ วา แล้วปลูกต้นไม้ต่างๆ ไว้สองข้างถนน, ถวายผู้คนไว้เป็นข้าพระรัตนตรัย (ข้าพระธาตุ) ลงอาชญาใส่หลาบเงินตราหินไว้เป็นหลักฐาน

ถึง พ.ศ. ๒๑๑๒[๑] พระเจ้ามังธาเจ้าหงสาวดี พระเจ้าแผ่นดินพม่าได้ยกทัพมาปราบล้านนาไทยเชียงใหม่ไว้ในอำนาจแล้ว ได้ริบเอาทรัพย์ของพระศาสนาไป และวัดของพระพุทธศาสนาในที่บางแห่งได้ถูกทำลายเสียหายไป บ้านเมืองภูมิประเทศเขตแขวงแห่งนครเชียงใหม่จึงตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าในคราวนี้[๒]

ถึง พ.ศ. ๒๑๘๒ พระเจ้าสุทโธธรรมราชา พระเจ้าแผ่นดินพม่าได้ตกแต่งเครื่องวัตถุไทยทาน ให้เสนานำมาถวายบูชา พระบรมธาตุเจ้าจอมทอง มีทั้งเครื่องอัฏฐบริขาร เครื่องแห่ คือ พัดค้าว จามร บังตะวัน เกือก ทุงยู โคม ธงไชย ธงลาย ธงดอกคำ ธงช้าง ธงชัยเงิน และเครื่องสักการะอื่นๆ อีกเป็นอันมาก ตามเยียงอย่างที่เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ มีพระรัตนราช (พระเมืองแก้ว) เป็นต้น หากได้เคยถวายทานมาแล้วแต่หนหลัง

ถึง พ.ศ. ๒๓๑๔[๓] ปีขาล โทศก เดือน ๕ (เดือน ๗ เหนือ) แรม ๑๑ ค่ำ วันจันทร์ พระบรมธาตุเจ้าองค์ประเสริฐ ก็อันตรธานสูญหายไป นับแต่นั้นมาถึงปีมะแม ฉศก จุลศักราชล่วงได้ ๑๑๓๖ พ.ศ. ๒๓๑๘ กษัตริย์เมืองอยุธยา[๔] ยกพลโยธามารบกับพม่าที่นครเชียงใหม่ได้ชัยชนะแล้ว ยกพลไปสู่นครหริภุญชัย นมัสการพระธาตุ-หริภุญชัยแล้ว จึงแต่งตั้งให้พระยาจ่าบ้านเป็นผู้ครองเมืองเชียงใหม่, ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นพระยาวิเชียรปราการ (หรือวชิระปราการ

---

[๑] ในระหว่าง พ.ศ. นี้ ตามตำนานไทยกลางว่า เป็นสมัยพระมหาจักรพรรดิครองกรุงศรีอยุธยา และว่า พ.ศ. ๒๑๐๖ ทางประเทศพม่า พระเจ้าตะเบงชะเวตี้ถูกปลงพระชนม์ นันทะบุเรงนองได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินพม่าครองหงสาวดี คำว่าพระเจ้ามังธานั้น จะเป็นตะเบงชะเวตี้หรือนันทะบุเรงนองสุดแต่จะสันนิษฐาน

[๒] ตามคำที่เล่าต่อๆ กันมาว่า พระบรมธาตุจอมทองก็ได้ถูกพม่านำไปด้วย แต่ครั้นนำเอาไปถึงเขตแดนเมืองพม่าแล้ว เปิดผอบออกดู ไม่มีพระบรมธาตุอยู่ในผอบนั้น ทั้งนี้ เนื่องด้วยพระบรมธาตุได้เสด็จกลับคืนมาประดิษฐานอยู่วัดพระธาตุศรีจอมทองตามเดิม แต่ข่าวนี้ไม่มีตำนานกล่าวยืนยัน

[๓] พ.ศ. ๒๓๑๔ ตามตำนานไทยกลางว่า โปมะยี่หวุ่น เป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่ และเป็นสมัยพระเจ้าตากสินครองกรุงธนบุรี ได้ยกกองทัพไปตีเมืองเชียงใหม่เป็นครั้งแรก

[๔] กษัตริย์เมืองอยุธยา คงจะหมายถึงพระเจ้ากรุงธนบุรี (พระเจ้าตากสิน)

กำแพงเพชร) เมืองเชียงใหม่ จึงได้หลุดจากพม่ามาขึ้นกับไทยกลางส่วนใหญ่ตลอดมาจนทุกวันนี้

ถึง พ.ศ. ๒๓๒๒ พระยาวิเชียรปราการ[๑] เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ได้มาคำนึงถึงพระบรมธาตุเจ้าจอมทององค์ประเสริฐ อันได้อันตรธานสูญหายไปแต่ พ.ศ. ๒๓๑๔ นั้น, นานประมาณได้ ๙ ปีแล้ว จึงได้ให้นายช่างทองสร้างโกศเงินและโกศทองคำ เพื่อจะได้นำไปเป็นที่บรรจุพระบรมธาตุเจ้า แล้วจึงรับสั่งอำมาตย์ทั้งหลาย มีพระมหา-พิเศษ พระมหาพิชัย และหาญม้างเมฆ เป็นต้น กับทั้งพระภิกษุสงฆ์ ๑๒ รูป มีท่านพุทธิมาวังโส ผู้เป็นเจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองเป็นประธาน, ให้พร้อมกันไปทำพิธีอาราธนาอัญเชิญพระบรมธาตุเจ้าตามโบราณประเพณีเป็นครั้งแรกก่อน พระบรมธาตุเจ้าก็ยังไม่เสด็จมา ต่อมาถึงเดือน ๕ (เดือน ๗ เหนือ) แรม ๑๓ ค่ำ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ได้นำโกศเงินโกศทองคำและเครื่องสักการบูชามาอาราธนาพระบรมธาตุเจ้าเป็นครั้งที่ ๒ พระบรมธาตุเจ้าก็ยังไม่เสด็จมา ต่อมาถึงเดือน ๖ (เดือน ๘ เหนือ) แรม ๑๓ ค่ำ[๒] ท่านพุทธิมาวังโส ผู้เป็นเจ้าอาวาสวัดพระศรีจอมทอง จึงได้ทำพิธีตั้งสัตยาธิษฐานว่า "พระยาวิเชียรปราการ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ได้ปรารถนาสัพพัญญุตญาณ ถ้าความปรารถนานั้นจักสำเร็จดังมโนรถแล้ว ขออัญเชิญพระบรมธาตุเจ้าจงเสด็จมาปรากฏในคูหาปราสาททองดังเก่าเทอญ" เมื่ออธิษฐานแล้ว ถึงวันแรม ๔ ค่ำ เวลาก้องงาย (๐๙.๐๐ น.) พระบรมธาตุเจ้าก็ได้เสด็จออกมาปรากฏในคูหาปราสาท ตามคำอธิษฐานของพระเถระเจ้านั้นแล้ว พระเถระเจ้าจึงได้มีสมณศาสน์ไปถวายพรแด่พระยาวิเชียรปราการเจ้าผู้ครองนครให้ทราบตามที่ตนได้อธิษฐานนั้นทุกประการ ฝ่ายเจ้าผู้ครองนคร

---

๑ เดิมชื่อพระยาจ่าบ้าน พระเจ้ากรุงธนบุรี พระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาวิเชียรปราการ และให้ครองเมืองเชียงใหม่

๒ เห็นจะเป็นแรม ๓ ค่ำ เพราะต่อไปมีแรม ๔ ค่ำ ๙ ค่ำ

เมื่อได้ทราบแล้วมีใจปีติยินดีซาบซ่านไปทั่วทั้งสรีระกายจึงได้ตกแต่งเครื่องวัตถุไทยทานนานาประการเป็นอันมาก นำไปถวายบูชาแด่พระบรมธาตุเจ้า กับทั้งพระภิกษุสงฆ์ ในวันเดือน ๖ (เดือน ๘ เหนือ) แรม ๙ ค่ำ เวลา ๕ โมงเย็นแล้ว, ได้จัดแจงผู้คนไร่นาไว้เป็นค่าพระบรมธาตุ เพื่อให้อยู่ปฏิบัติรักษาพระบรมธาตุเจ้า ตามประเพณีที่พระรัตนราช (พระเมืองแก้ว) หากได้กระทำมาแต่หนหลังแล้ว ได้อัญเชิญพระบรมธาตุเข้าไปในเมืองเชียงใหม่ ทำการสระสรงและถวายทานต่างๆ นานได้ ๗ วัน ๗ คืนแล้ว จึงได้อัญเชิญพระบรมธาตุเจ้ากลับคืนไปประดิษฐานไว้ที่วัดพระธาตุศรีจอมทองตามเดิม

ต่อมาถึง ปีฉลู ฉศก พ.ศ. ๒๓๖๑[๑] เดือน ๔ (เดือน ๖ เหนือ) ขึ้น ๑๓ ค่ำ เจ้าเสตหัตถี (พระเจ้าช้างเผือก) เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ได้มีศรัทธาไปปฏิสังขรณ์พระวิหาร วัดพระธาตุศรีจอมทองพร้อมด้วยเสนาอำมาตย์ราชบริพารและพระภิกษุสงฆ์เป็นจำนวนมาก ถึงปี พ.ศ. ๒๓๖๓ พระเจ้าช้างเผือกนครเชียงใหม่ เสด็จไปปิดทองเสาพระวิหารวัดพระธาตุศรีจอมทอง และก่อกำแพงวัด แล้วมีการถวายทานตามประเพณีนิยม

ต่อมาถึงปี จุลศักราช ๑๑๘๕ (พ.ศ. ๒๓๖๗) เจ้าสุภัทระคำฝั้นให้เอาทองออกสร้างโกศสำหรับบรรจุพระบรมธาตุเจ้าจอมทองสิ้นทอง ๒๒๒ คำ, และสร้างโกศเงินบรรจุพระบรมธาตุสิ้นเงิน ๘๐๐ ดอก แล้วอัญเชิญพระบรมธาตุเจ้าให้เข้าไปโปรดเมตตาในเมืองเชียงใหม่ ในปีจุลศักราช ๑๑๘๖ (พ.ศ. ๒๓๖๘) และได้ชักชวนเสนาอำมาตย์ชาวบ้านชาวเมืองทั้งมวล มาถวายวัตถุไทยทานบูชาพระบรมธาตุเจ้าเป็นอันมาก มีผู้ศรัทธาได้นำปัจจัยมาถวายบูชาพระบรมธาตุเจ้าคราวนั้น คือ เงินเธาะ ๘,๗๐๐ เงินเจียง ๒๕๐, แล้ว

---

๑ เป็นแผ่นดินรัชกาลที่ ๒ (พระพุทธเลิศหล้านภาลัย) ครองกรุงเทพฯ

อัญเชิญพระบรมธาตุเจ้ากลับคืนไปที่วัดพระธาตุศรีจอมทองตามเดิม

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๗๒ เดือน ๔ (เดือน ๖ เหนือ) วันเพ็ญ เจ้ามหาอุปราชา[๑] ได้ไปทำการมหกรรมฉลองพระวิหาร วัดพระธาตุ-ศรีจอมทองเป็นมหาปางอันใหญ่

ต่อมา พ.ศ.๒๔๐๕ ปีระกา เดือน ๕ (เดือน ๖ เหนือ) วันพุธ เจ้ากาวิโรรส เจ้านครเชียงใหม่ ทำการฉลองหอพระไตรปิฎกวัดหัวข่วง, ได้มีไทยทานเป็นอันมาก ให้นำไปถวายบูชาพระบรมธาตุเจ้าจอมทอง คือช้างพระที่นั่งใส่เครื่องดาวเงินกูบคำ, ม้าพระที่นั่งประดับดาวเงิน, ดาบฝักทอง ๑ เล่ม[๒] ดาบหลูบเงิน ๑ เล่ม พระพุทธรูปทองคำ ๑ องค์ พระพุทธรูปนาค ๑ องค์ พระพุทธรูปเงิน ๑ องค์

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๔๑ เจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ ๗ ได้มีการบำเพ็ญกุศลถวายทานฉลองพระธรรมที่ทรงสร้างขึ้นที่วัดเชียงยืนในจังหวัดเชียงใหม่ ได้อัญเชิญพระบรม-ธาตุเจ้าจอมทองเข้าไปในเมือง, โปรดถวายช้างพระที่นั่งประดับด้วยดวงเงินกับทั้งเครื่องไทยทานเป็นอันมาก เสร็จแล้วอัญเชิญพระบรมธาตุกลับคืนไปวัดพระธาตุศรีจอมทองตามเดิม

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๖๕ เจ้าแก้วนวรัฐ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ พร้อมด้วยพระราชชายา (เจ้าดารารัศมี) ได้รับสั่งพระนายกคณานุการให้จัดการปฏิสังขรณ์พระวิหารวัดพระธาตุศรีจอมทอง อันเจ้าธรรมลังการช้างเผือกสร้างไว้นั้น (สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๑) สำเร็จบริบูรณ์แล้ว ถึงเดือน ๗ (เดือน ๙ เหนือ) วันเพ็ญ, จึงได้พร้อมกันทำบุญถวายทานฉลองพระวิหารเป็นมหาปางอันใหญ่ พร้อมทั้งสระสรงพระบรมธาตุเจ้าด้วยสุคันโธทกเป็นงานมโหฬารยิ่งในกาลนั้นแล.

จบตำนานพระบรมธาตุจอมทอง

---

๑ ตำนานการปฏิสังขรณ์บอกว่ามาจากกรุงเก่า แต่ที่ถูก คือ กรุงเทพฯ

๒ ดาบฝักทอง ฝักเงิน ยังมีอยู่จนบัดนี้

ประวัติการปลูกสร้างปฏิสังขรณ์
วัดพระธาตุศรีจอมทอง

จุลศักราช ๘๗๘ (พ.ศ. ๒๐๖๐) พระรัตนราช (พระเมืองแก้ว) เป็นผู้เริ่มปลูกสร้างวิหารเป็นครั้งแรก จุลศักราช ๑๑๗๘ (พ.ศ. ๑๓๖๐) (ปีเมืองเป้า) เดือน ๖ เหนือ ขึ้น ๑๒ ค่ำ วันพุธ ได้มีการปฏิสังขรณ์วิหารอีกครั้งหนึ่ง เปลี่ยนขื่อ แป กลอน ระแนง มุงหลังคาใหม่ ผู้ปฏิสังขรณ์ฝ่ายพระ มีพระมหาวิญญูราชครูวชิรปัญญา วัดสวนดอก เป็นประธาน, พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ คือ พระเถระเจ้าจันทรังสี วัด-พระสิงห์, พระเถระเจ้าเกสร วัดดวงดี, พระเถระเจ้าปินตา วัดสำเภา, พระเถระเจ้าอุปนันทา วัดหมื่นเงินกอง, พระเถระเจ้ามังคละ วัดพระสิงห์ พระเถระเจ้าชวนะ วัดเชียงมั่น, พระเถระเจ้าถาวระ วัดพันเตา, พระเถระเจ้าปัญญา วัดป้านปิง, พระเถระเจ้าโพธิวังโส วัดพวกหงส์, พระเถระเจ้านันทา วัดลำพูน, พระเถระเจ้าไชยวุฑฒิ วัดหมื่นครอง, พระเถระเจ้าธรรมวุฑฒิ วัดนันทาราม, พระเถระเจ้า วัดพันแหวน, พระเถระเจ้า วัดหนองควาย, พระเถระเจ้า วัดปราสาท,

พระเถระเจ้า วัดผาบ่อง, พระเถระเจ้า วัดป่าพร้าว, พระเถระเจ้าคัมภีระ วัดทรายมูล ภิกษุสามเณร เมืองลำพูน ๓๐ รูป ภิกษุสามเณร เมืองเชียงใหม่ ๓๗๐ รูป ฝ่ายบ้านเมืองมีเจ้าช้างเผือกเจ้าผู้ครอง นครเชียงใหม่เป็นประธาน พร้อมด้วยชายา โอรส ธิดา และเสนา อำมาตย์ราชบริพาร ในวันเดือน ๖ เหนือ ขึ้น ๘ ค่ำ ได้พร้อมกัน ล่องเรือจากเชียงใหม่มาถึงท่าศาลา, ในวันเดือน ๖ ขึ้น ๑๒ ค่ำ วันพุธ ได้เริ่มแรกปฏิสังขรณ์ ดังกล่าวแล้ว ถึงเดือน ๗ ขึ้น ๘ ค่ำ มหาอุปราชา เสด็จมาจากกรุงเก่า ได้มาร่วมปฏิสังขรณ์ด้วย

จุลศักราช ๑๑๗๙ (พ.ศ. ๒๓๖๑) เจ้าช้างเผือก เจ้าผู้ครอง นครเชียงใหม่ได้มายกช่อฟ้า ป้านลม ลงรักหาง (ชาด) ประดับแก้ว สลักรูปสิงห์หมอบ, สิ้นรัก ๕ หมื่น, หาง ๑๑๗๕๐, คำ ๒ แสน ๙ หมื่น, ปูน ๑๐ ล้าน, น้ำอ้อย ๒๐ ล้าน, กระเบื้อง ๒๕ หมื่นแผ่น, ครั้นถึง จุลศักราช ๑๑๘๓ (พ.ศ. ๒๓๖๕) เดือน ๘ เพ็ญ ยังไม่สำเร็จสมเจตนา ของพระเจ้าช้างเผือก ก็ถึงแก่พิราลัยไปเสียก่อน.

จุลศักราช ๑๑๙๐ (พ.ศ. ๒๓๗๒) (ปีเปิกไจ้) เดือน ๖ เหนือ เพ็ญวันพฤหัสบดีพระมหาวิญญูราชครูวชิรปัญญา วัดสวนดอกเป็น ประธานพร้อมด้วยพระเถรานุเถระทุกวัด ทั้งในเวียงและนอกเวียง ฝ่ายบ้านเมืองมีเจ้าหลวงพุทธวงศ์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ เป็น ประธานพร้อมด้วยมหาอุปราชเสนาซ้ายขวาและลูกของพระเจ้า ช้างเผือกเจ้าเมืองลำพูน, และเจ้าหอคำ เมืองลำปาง, พร้อมด้วยเสนา อำมาตย์และประชาชนทั้งหลายในวันเดือน ๖ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ได้พร้อมกัน ตกแต่งเครื่องไทยทานต่างๆ คือ บริขาร จ้อง (ร่ม) อาสนะ พัดค้าว จามร ธง ฉัตร ช่อน้อย ธงใหญ่ พร้อมทั้งน้ำต้น ขันหมาก แล้วถวาย

ทานเป็นมหาปางอันใหญ่ (นายปรีชา ปริยะ กำนันคัดลอกจากแผ่นจารึกในวิหาร)

จุลศักราช ๑๒๒๔ (พ.ศ. ๒๔๐๖) ครูบามหาวัน เจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทอง พร้อมด้วยแสนสุรินทร์ กำนัน แสนสิทธิอาจารย์วัด และศรัทธาชาวบ้านทุกหลังคาเรือน ได้เปลี่ยนช่อฟ้าป้านลมพระวิหาร ทำแท่นบูชา ปิดทองเสาฉัตร สิ้นเงิน ๔๐๐ รูปี

จุลศักราช ๑๒๒๗ (พ.ศ. ๒๔๐๙) ปีฉลู แสนเทพกำนัน, แสนอินทยศอาจารย์วัด พร้อมด้วยศรัทธาชาวบ้าน, ได้สร้างกุฏิ ๓ หลัง สิ้นเงิน ๓๗๐ รูปี, ต่อนั้นมาได้สร้างศาลาบาตรหลวง สิ้นเงิน ๓๕๐ รูปี สร้างศาลาบาตรน้อยสิ้นเงิน ๔๐๐ รูปี, สร้างหอน้ำบ่อแก้วพันเงินสิ้นเงิน ๑๐๐ รูปี, ต่อนั้นมาได้เปลี่ยนช่อฟ้าป้านลมวิหารหลังเล็ก, (วิหารขวาง) สิ้นเงิน ๒๐๐ รูปี ต่อจากนั้นได้สร้างหอกลอง และหอสรงน้ำพระธาตุสิ้นเงิน ๑๐๐ รูปี, ต่อนั้นมาได้สร้างหอล้อม (ทำพนักหอสรงน้ำพระธาตุ) และซื้อแผ่นทองเหลืองมุงหลังคาหอสรงน้ำพระธาตุ สิ้นเงิน ๗๕๐ รูปี

จุลศักราช ๑๒๔๕ (พ.ศ. ๒๔๒๗) ครูบามหาวัน เจ้าอาวาส, พระยาเทพวงศ์, พระยาศรีวิชัย, ได้รื้อ กลอน ระแนง ป้านลม ช่อฟ้าและกระเบื้องพระอุโบสถ แล้วใส่ใหม่ สิ้นเงิน ๗๕๐ รูปี ต่อนั้นมา ครูบามหาวัน, พระยาเทพวงศ์, พระยาศรีวิชัย, ได้ปฏิสังขรณ์เจดีย์ เปลี่ยนฉัตร ปิดทองใหม่ และใส่ลูกเด็งระฆัง สิ้นเงิน ๗๕๐ รูปี

จุลศักราช ๑๒๕๖ (พ.ศ. ๒๔๓๘) ปีมะเมีย ครูบามหาวัน เจ้าอาวาส, พระญาณวิชัย รองเจ้าอาวาส, พระจรณะ เจ้าอาวาสวัดน้ำลัด, พระโพธิ เจ้าอาวาสวัดดอยแก้ว, พระอภิวงศ์ เจ้าอาวาส

วัดสบเตี๊ยะ, พร้อมด้วยศิษย์ของตน ฝ่ายบ้านเมือง มีพระยาเทพวงศ์, พระยาศรีวิชัย, ได้พร้อมกันปฏิสังขรณ์กำแพงทั้งชั้นในและชั้นนอกรอบวัด, และจ้างปั้นรูปสิงห์, รูปเสือ และรูปคน สิ้นเงิน ๓๐๐ รูปี ค่าจ้างปั้นรูปคนอีก ๒๐ รูปี, ซื้ออิฐ ปูน น้ำอ้อย สิ้นเงินประมาณ ๑,๐๐๐ รูปีเศษ รวมจ่ายเบ็ดเตล็ดสิ้นเงินประมาณ ๒,๐๐๐ รูปี, ทำอยู่สองปีจึงสำเร็จ ถึงจุลศักราช ๑๒๕๘ (พ.ศ. ๒๔๔๐) ปีวอก เดือน ๖ เหนือเพ็ญจึงได้ทำการฉลอง

จุลศักราช ๑๒๖๓ (พ.ศ. ๒๔๔๕) ได้นิมนต์พระภิกษุวัดดอกเงินลงมาหล่อพระพุทธรูปแล้วด้วยเงินทั้งมวล น้ำหนัก ๓ หมื่น เงินค่าจ้าง ๑๒๐ รูปี

จุลศักราช ๑๒๖๔ (พ.ศ. ๒๔๔๖) ปีขาล เดือน ๖ เหนือ แรม ๑๕ ค่ำ ได้จ้างสล่าคำซอนบ้างแจ่งศรีภูมิ เชียงใหม่ หล่อพระพุทธรูปทองเหลืองค่าจ้าง ๑๐๐ รูปี ต่อมาปีเถาะ มะโรง มะเส็ง ๓ ปีนี้ ท้าวเมืองชื่นกำนันได้สร้างกุฏิ ๔ หลัง สิ้นเงิน ๑,๕๐๐ รูปี. ต่อนั้นมาได้ ๕ ปี จุลศักราช ๑๒๗๓ (พ.ศ. ๒๔๕๔) ปีจอ ในระหว่างเดือน ๖ กับเดือน ๗ ต่อกัน ได้ขอความช่วยเหลือ จากพระสิทธิ วัดเมืองมาง ให้ว่าจ้างสล่าคำ มาหล่อระฆังน้ำหนักแสนหนึ่ง ค่าจ้าง ๒๐๐ รูปี ค่าขี้ผึ้ง ตะกั่ว และทองเหลือง ๑๐๐ รูปี รวมทั้งค่าจ้าง ๓๐๐ รูปี

จุลศักราช ๑๒๗๙ ปีมะเส็ง เดือน ๕ เหนือ แรม ๔ ค่ำ วันพฤหัสบดี ครูบามหาวันเจ้าอาวาส พญาชัยเมืองชื่น เป็นกำนันได้รื้อกระเบื้องและระแนงพระวิหารหลวง ปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่มีพระครูอินทร์ชัย วัดศรีแดนเมืองเป็นประธาน จุลศักราช ๑๒๘๑ ปีมะแม เดือน ๓ เหนือ ขึ้น ๑ ค่ำ วันอาทิตย์ ครูบามหาวัน เจ้าอาวาส

ได้ถึงมรณภาพไป เวลา ๑ ทุ่มตรงกับวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ ท่านผู้นี้ได้เป็นเจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทองได้ ๕๖ ปี รวมอายุได้ ๘๕ ปี ท่านมรณภาพไปในระหว่างการซ่อมวิหารยังไม่สำเร็จ การปฏิสังขรณ์พระวิหารคงคำเนินต่อไป และในครั้งนี้ได้พร้อมกันไปทูลพระราชชายา เจ้าดารารัศมี และเจ้าแก้วนวรัฐ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ซึ่งทั้งสององค์ก็ทรงรับเป็นผู้อุปถัมภ์ได้ไปช่วยเหลือในการปฏิสังขรณ์ในครั้งนี้, ฝ่ายสงฆ์มีท่านเจ้าคุณพระอภัยสารทะ[๑] วัดทุงยู เจ้าคณะจังหวัด, และท่านเจ้าคุณโพธิรังสี[๒] รองเจ้าคณะจังหวัด ครูบาโพธิ วัดดอยแก้ว ครูบาจรณะ วัดน้ำลัด, พร้อมด้วยหัววัดต่างๆ ในอำเภอจอมทองและอำเภออื่นๆ มาปฏิสังขรณ์เสร็จแล้วทำการถวายทานเป็นการฉลองใน พ.ศ. ๒๔๖๕ การฉลองครั้งนี้ได้จัดกันอย่างมโหฬาร, มีพระภิกษุสามเณรมาร่วมทั้งในอำเภอและนอกอำเภอประมาณ ๗๐ หัววัด จำนวนพระภิกษุสามเณรประมาณ ๔๐๐ กว่ารูป, จัดให้มีมหรสพต่างๆ เช่น ละครสัตว์ ละครคน ฟ้อนรำ ลิเก ซอ และภาพยนต์ ซึ่งเจ้าแก้วนวรัฐ นำมาแสดงและในครั้งนี้ เจ้าจักรคำขจรศักดิ์ เจ้าผู้ครองนครลำพูน ก็ได้มาร่วมการกุศลในครั้งนี้ด้วย การฉลองวิหารครั้งนี้ ได้จัดให้มี งานถึง ๗ วัน ๗ คืน (นายปรีชา ปริยะ บันทึก).

จุลศักราช ๑๒๘๖ (พ.ศ. ๒๔๖๗) ปีชวด เดือน ๖ เหนือ ขึ้น ๔ ค่ำ วันพุธ พระธาริยะ[๓] เจ้าอาวาส ขุนศรีคามราษฎร์เป็นกำนันพร้อมด้วยชาวบ้านทุกหลังคาเรือนได้ปฏิสังขรณ์หอสรงน้ำพระธาตุสำเร็จและถวายทาน ในปีจุลศักราช ๑๒๘๗ ปีฉลู เดือน ๙ เหนือ ขึ้น ๑ ค่ำ สิ้นเงินค่าปฏิสังขรณ์ ๕๙๐ รูปี

---

[๑] อดีตเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่

[๒] ปัจจุบันเป็นเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่ / ท.ธ.

[๓] พระธาริยะ เจ้าอาวาส, ต่อมาได้เป็นเจ้าคณะอำเภอจอมทอง ได้พระราชทานสมณศักดิ์เป็น "พระครูพุทธาสน์สุประดิษฐ์"

จุลศักราช ๑๒๙๒ (พ.ศ. ๒๔๗๓) ปีมะเมีย เดือน ๖ เหนือ ขึ้น ๔ ค่ำ ได้รื้ออุโบสถหลังเก่าเพื่อสร้างใหม่ ฝ่ายพระมีพระครู-พุทธศาสน์สุประดิษฐ์ เจ้าอาวาสเป็นประธาน ภายนอก (ฝ่ายบ้านเมือง) มีพระราชชายาเจ้าดารารัศมี และเจ้าแก้วนวรัฐ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ เป็นประธาน ขุนศรีคามราษฎร์เป็นกำนัน พร้อมด้วยทายกทายิกาศรัทธาทั่วไป ได้บริจาคทรัพย์ปลูกสร้างอุโบสถขึ้นใหม่ โดยได้จ้าง ขุนพิจารณ์โยธา เชียงใหม่ เป็นนายช่าง สิ้นเงินค่าปลูกสร้างรวมทั้งสิ้น ๘,๐๐๐ บาท (คือ อุโบสถหลังปัจจุบันนี้)

จุลศักราช ๑๒๙๗ พุทธศักราช ๒๔๗๘ ปีชวด เดือน ๔ เหนือ ขึ้น ๖ ค่ำ วันเสาร์ พระครูพุทธศาสน์สุประดิษฐ์ เจ้าอาวาส นายปรีชา ปริยะ กำนัน พร้อมด้วยชาวบ้านทุกหลังคาเรือน ได้พร้อมกัน รื้อกุฏิหลังเก่าเพื่อสร้างขึ้นใหม่, ถึงเดือน ๕ เหนือ แรม ๖ ค่ำ วันเสาร์ ได้ลงมือก่อรากฐาน, ถึงเดือน ๙ เหนือ ขึ้น ๓ ค่ำ พ.ศ. ๒๔๗๙ จึงสำเร็จไปชั้นหนึ่งคือชั้นล่าง, เดือน ๑๐ ขึ้น ๑ ค่ำ วันพฤหัสบดี ได้เริ่มตั้งเสาชั้นที่ ๒ และใส่ขือ แป กลอน ระแนง ยังไม่สำเร็จได้เปลี่ยนนายช่างเสียใหม่ ถึงเดือน ๑๑ ได้ว่าจ้าง นายหนานแก้ว กิ่งอำเภอหางดงมาเป็นนายช่างต่อไป สำเร็จในเดือน ๔ แรม ๒ ค่ำ พ.ศ. ๒๔๘๐ ค่าจ้างนายช่างทำชั้นบน เงิน ๑,๓๑๒ รูปี รวมค่าปลูก กุฏิหลังนี้ทั้งสิ้น เงิน ๔,๒๖๒ บาท (คือกุฏิหลังใหญ่ในปัจจุบันนี้)

พ.ศ. ๒๔๘๒ เดือน ๑๑ เหนือ ขึ้น ๔ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๙ สิงหาคม พระครูพุทธศาสน์สุประดิษฐ์ เจ้าอาวาสเป็นประธาน นายปรีชา ปริยะ กำนัน พร้อมด้วยศรัทธาชาวบ้านทุกหลังคาเรือน ได้จัดการสร้างกำแพง พร้อมทั้งศาลาบาตรขึ้นใหม่ แต่ยังไม่ทันเสร็จ

สมบูรณ์ ท่านพระครูพุทธศาสน์สุประดิษฐ์ ได้ถึงมรณภาพไปเสีย เมื่อวัน ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ (เดือนเกี๋ยงเหนือ) ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ พระสมุห์สม รักษาการเจ้าอาวาสพร้อมด้วยภิกษุสามเณร ได้ทำต่อมาจนสำเร็จ สิ้นเงินการปลูกสร้างประมาณ ๕,๔๕๐ บาท และในระหว่างเดียวกันนี้ เจ้าหนานก้อนแก้ว กุศล ได้เป็นเจ้าภาพสร้างหอพระไตรปิฎก แต่ยังไม่สำเร็จได้ถึงอนิจกรรมไป เจ้าน้อยเลาคำ เจ้าแม่มุกด์ วงศ์วรรณ ได้รับสร้างต่อมาจนเป็นผลสำเร็จ และทำการถวายทานเป็นการฉลองวันเดือน ๙ เหนือ ขึ้น ๑๔ ค่ำ พ.ศ. ๒๔๘๔

พ.ศ. ๒๔๘๕ พระครูสุวรรณโมลีศรีบรมธาตุ (เมื่อ เป็นพระ-มหาคำ ป.ธ.๖ รักษาการหน้าที่เจ้าอาวาส) นายปรีชา ปริยะ เป็นกำนัน นางบัวจีน มีมั่งคั่ง แม่ค้าในตลาดอำเภอจอมทอง พร้อมด้วยชาวตลาดช่วยกันเป็นเจ้าภาพ ได้ปลูกสร้างส้วมซึมถวายแก่สงฆ์รวม ๔ ห้อง ๑ หลัง สำเร็จในเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕ สิ้นเงินค่าปลูกสร้างประมาณ ๑๕๐ บาท

เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๘๘ พระครูสุวรรณโมลีศรีบรมธาตุ เป็นประธานพร้อมด้วยกำนันผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนทุกหลังคาเรือน ได้รื้อหอน้ำบ่อแก้วพันเงินซึ่งชำรุดเสีย แล้วปลูกสร้างขึ้นใหม่เป็นรูป ๔ เหลี่ยมจตุรัส สิ้นเงินค่าปลูกสร้างประมาณ ๑๓๐ บาท

ในปีนี้ คือ พ.ศ. ๒๔๙๐ จะได้เริ่มวางรากฐาน ปลูกสร้างโรงเรียนปริยัติธรรมประจำอำเภอต่อไป

(ประวัติการปลูกสร้างและปฏิสังขรณ์ วัดพระธาตุศรีจอมทองนี้ ได้คัดออกจากแผ่นจารึกในวิหารบ้าง จากบันทึกต่างๆ ที่ท่านเจ้าอาวาสองค์หลัง ๆ ได้จารึกไว้บ้างเท่าที่จะค้นได้ แต่คงจะมีการขาด

ตกบกพร่องอยู่บ้าง เพราะท่านผู้จารึกไม่ได้เล่าไว้โดยละเอียด)

วันพุธที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๐ ตรงกับเดือน ๕ เหนือ ขึ้น ๘ ค่ำ (เดือน ๓ ใต้) เวลา ๐๘.๐๐ น. ได้ประกอบพิธีบำเพ็ญกุศลวางรากฐานโรงเรียนปริยัติธรรมประจำอำเภอ ณ วัดพระธาตุศรี-จอมทอง พระครูสุวรรณโมลีศรีบรมธาตุ เจ้าคณะอำเภอ เป็นประธาน พร้อมด้วยนายปรีชา ปริยะ กำนัน ร.ต.ท.สุนทร ทันการ หัวหน้าสถานีตำรวจ นายสงวน คูพัฒน์ นายสุนทร รักราษฎร์ และนายวินัย แก้วยานะ ปลัดอำเภอ ตลอดผู้ใหญ่บ้าน พ่อค้าประชาชนชายหญิงทั้งหลาย ซึ่งได้ร่วมพิธีนี้เป็นจำนวนมาก

โรงเรียนพระปริยัติธรรมหลังนี้ ได้สร้างเสร็จและทำการฉลอง วันที่ ๔ ถึงวันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๒ ตรงกับวันขึ้น ๗ ค่ำ ถึง ๑๔ ค่ำ เดือน ๗ เหนือ

คำนมัสการ
พระบรมธาตุเจ้าจอมทอง

กราบไหว้เมื่อพระบรมธาตุอยู่ในคูหาปราสาท

นะโม พุทธายะ

นะมามิ ติโลกะโมลิง โลหะกูเฏ ปะติฏฐิตัง

ปูชิตัง สัพพะโลเกหิ กิตติมันตัง มโนหะรัง

อะหัง วันทามิ สัพพะทาฯ

คำแปล

อะหัง อันว่าข้า **นะมามิ** ก็ไหว้ครบทวารทั้งสาม **ติโลกะโมลึง** มักว่า **ติโลกัสสะ ภะคะวะโต ทักขิณะโมลิง** ซึ่งพระธาตุจอมหัวเบื้องขวาแห่งพระพุทธเจ้าตนประเสริฐล้ำเลิศกว่าโลกทั้งสาม ทักขิณโมลีธาตุนั้น **ปะติฏฐิตัง** มักว่า **ภะคะวะโต อะธิฏฐานะพะเลนัฏฐิตัง** อันตั้งอยู่ด้วยกำลังอธิษฐานแห่งพระพุทธเจ้า **โลหะกูเฏ มุทธะนิ** บนยอดดอยจอมทอง **อังคะรัฏเฐ** อันมีในเมืองอังครัฏฐะ **กิตติมันตัง** อันฤาชาปรากฏมากนัก **มะโนหะรัง** อันนำมาซึ่งความเลื่อมใสศรัทธายินดีปีติปราโมทย์ **โลกานัง** แห่งโลกทั้ง ๓ **สัพพะโลเกหิ ปูชิตัง** อันโลกทั้งมวลหากควรบูชา **อามิสะปะฏิปัตติวเสนะ** ด้วยสามารถแห่งอามิสบูชาและปฏิบัติบูชา **สัพพะทา** ในกาลทุกเมื่อแลฯ

กราบไหว้เมื่อพระธาตุเสด็จออก

อังคะวะหะเย ปุเร รัมเม

โกวิลาลัคคะปัพพะเต

สหิเหมคุหาคัพเภ

ทักขิณะโมลิธาตุโย

อะหัง วันทามิ สัพพะทาฯ

คำแปล

อะหัง อันว่าข้า **วันทามิ** ขอน้อมนมัสการ **ทักขิณะโมลิธาตุโย** ซึ่งพระทักษิณโมลีธาตุแห่งองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า **สหิเหมะคุหาคัพเภ** อันมีในห้องคูหาอันล้วนแล้วด้วยทองคำ โกวิลารัคคะปพพพะเต บนยอดดอยศรีจอมทอง **อังคะวะหะเย ปุเร รัมเม** ในแคว้นแดนเมืองอังครัฏฐะ อันเป็นที่รื่นรมย์ **สัพพะทา** ในกาลทุกเมื่อ ฯ

คำอาราธนา
พระธาตุออกสรงน้ำเป็นต้น

โย สันนิสินโน วะระโพธิมูเล

มารัง สะเสนัง สุชิตัง วิเชยยะ

สัมโพธิมาคัจฉิ อนันตะญาโณ

โลกุตตะโม ตัง ปะณะมามิ พุทธังฯ

สาธุ โอกาสะ ข้าแต่องค์พระมหาชินธาตุเจ้า วันนี้ก็เป็นวันดีดิถีอันวิเศษ เหตุว่าสมณะศรัทธาและมูละศรัทธาผู้ข้าทั้งหลายทั้งภายในและภายนอก ภายในมี.........ภายนอกมี.........(ถ้าจะออกชื่อผู้เป็นประธานในที่นั้นก็ให้เติมเข้า ภายในหมายถึงบรรพชิต ภายนอกหมายถึง คฤหัสถ์) ก็ได้ขวนขวานตกแต่งน้อมนำมา ยังทีปบุบผาลาชาดวงดอกข้าวตอกดอกไม้และลำเทียน เพื่อว่าจักขอนิมันตนายังองค์พระมหาชินธาตุเจ้า เสด็จออกไปอาบองค์สระสรง ว่าสันนี้แท้ดีหลี (ถ้านิมนต์ไปด้วยเหตุใดที่ไหนก็ให้เปลี่ยนตามเรื่องที่นิมนต์ไป) ขอองค์พระมหาชินธาตุเจ้าจงมีธรรมเมตตาเอ็นดูขุณณา (กรุณา) ปฏิคคหะรับเอายังทีปบุบผาลาชาดวงดอกข้าวตอกดอกไม้และลำเทียนแห่งสมณะศรัทธาและมูละศรัทธาผู้ข้าทั้งหลาย ว่าสันนี้แท้ดีหลี **อิทัง โน ทีปปุปผาลาชะทานัง นิมันตะนานัง นิพพานะปัจจะโยโหตุ โน นิจจังฯ**

คำขอโอกาสสรงน้ำพระธาตุ

ก่อนที่จะสรงน้ำพระธาตุ ให้ยกขันน้ำหอมขึ้นใส่หัว
แล้วผู้เป็นหัวหน้าว่าคำขอโอกาสดังนี้

โย สันนิสินโน วะระโพธิมูเล

มารัง สเสนัง สุชิตัง วิเชยยะ

สัมโพธิมาคัจฉิ อนันตะญาโณ
โลกุตตะโม ตัง ปะณะมามิ พุทธังฯ

สาธุ โอกาสะ ข้าแต่องค์พระมหาชินธาตุเจ้า วันนี้ก็เป็นวันดีดิถีอันวิเศษ เหตุว่าสมณะศรัทธาและมูละศรัทธาผู้ข้าทั้งหลายก็ได้ขวนขวายตกแต่งน้อมนำมา ยังที่ปุบผาลาชาดวงดอกข้าวตอกดอกไม้ลำเทียน และน้ำสุคันโธทกะ เพื่อว่าจักมาขออาบองค์สระสรงยังองค์พระมหาชินธาตุเจ้า ว่าสันนี้แท้ดีหลี โดยดั่งผู้ข้าจักเวน ตามปาฐะบาลีว่า **สาธุ โอกาสะ มะยัง ภันเต ทีปะปุปผาลาชะทานัง อเภชชะอสาธารณสัพพะโลกิยะโลกุตตะระมัคคะผะละนิพพานะปัจจะโย โหตุ โน นิจจังฯ**

คำเวนข้าวบูชาพระธาตุ

ถึงวันประเพณีเดือน ๗ เพ็ญ นิมนต์พระธาตุไปบูชาข้าวที่อุโบสถ
คำบูชาว่าดังนี้

โย สันนิสินโน วะระโพธิมูเล
มารัง สเสนัง สุชิตัง วิเชยยะ
สัมโพธิมาคัจฉิ อนันตะญาโณ
โลกุตตะโม ตัง ปะณะมามิ พุทธังฯ

สุณันตุ เทวา วะระราชา นาคา อินโท จะ พรัหมมา ยะมะ โลกะปาลา ธะระณี จะ คุตตา สิริมาภิธานา มาตาปิตาทิปุพพะการะ เทวา ทีปะปุปผาลาชะทานัง สิวิกายะ ภัตตะทานัง โอทะนะภิกขา-หาระทานัง อุทะกะทานัง ตัมโพละวัตถิกัง ทานัง ระตะนะเสฏฐเฐ ตัสะมา ตุมเห อะนุโมทะมานา.

สาธุ โอกาสะ ข้าแต่องค์พระมหาชินธาตุเจ้า วันนี้ก็เป็นวันดี ดิถีอันวิเศษ เหตุว่ากาละวัน...........(ถ้าเป็นวันไหนก็ระบุที่นี้) ก็มา

รอดจอดถึงแล้ว บัดนี้สมณะศรัทธาและมูละศรัทธาผู้ข้าทั้งหลาย ก็ได้ขวนขวายตกแต่งน้อมนำมา ยังบุบผาลาชาดวงดอกข้าวตอกดอกไม้และสิวิกายภัตต์ข้าวสะโตก น้ำต้น ขันหมาก น้อมนำมาฐปนาตั้งไว้ทัดกลางคลองส่องหน้า แห่งองค์พระมหาชินธาตุเจ้า ขอองค์พระ-มหาชินธาตุเจ้า จงมีธรรมเมตตาปฏิคคหะรับเอาสรรพวัตถุไทยทานทั้งหลายมวลฝูงนี้ เพื่อให้แล้วดั่งคำมักคำปรารถนาแห่งศรัทธาผู้ข้าทั้งหลาย ว่าสันนี้แท้ดีหลี โดยดั่งผู้ข้าจักเวนตามปาฐะบาลีว่า

สาธุ โอกาสะ มะยัง ภันเต อิมานิ ทีปะปุปผาลาชะทานัง มะหาชินะธาตุยา สักกัจจัง เทมะ ปูเชมะฯ ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต อิมานิ ทีปะปุปผาลาชะทานัง มะหาชินะธาตุยา สักกัจจัง เทมะ ปูเชมะฯ ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต อิมานิ ทีปะปุปผาลาชะทานัง มะหาชินะธาตุยา สักกัจจัง เทมะ ปูเชมะฯ ปะฏิคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆรัตตัง อัตถายะ หิตายะ สุขายะ ยาวะ นิพพานังฯ อิทัง โน ทีปะปุปผาลาชะทานัง สิวิกายะ ภัตตะทานัง โอทะนะภิกขาหาระ-ทานัง อุทะกะทานัง ตัมโพละวัตถิกัง ทานัง อเภชชะอะสาธารณ สัพพะโลกิยะโลกุตตะระมัคคะผะละนิพพานะปัจจะโย โหตุ โน นิจจังฯ

รายชื่อผู้ร่วมจัดทำหนังสือ

ตำนานพระบรมธาตุจอมทอง

คุณอรรวินท์ เชื้อสำราญ	๒๐,๙๘๐
คุณนิธาภรณ์ พิมพ์พันธ์	๑๐,๐๐๐
แม่ชีพินัดดา พิมลสุข	๒,๐๐๐
แม่ชี ม.ร.ว.ศรีสุดา คงประเสริฐ	๑,๐๐๐
แม่ชีพินัดดา พิมลสุข	๑,๐๐๐
คุณศิริพร สุขจีรเดช	๑,๐๐๐
คุณปรียนันท์ กุลธรรมโยธิน	๑,๐๐๐
แม่ชีพรรณ คืนมาเมือง	๕๐๐
แม่ชีภัทรา สตัยเกอร์	๕๐๐
คุณเอิบบุญ สุทธิประภา	๑๐,๐๐๐
คุณวิรัตน์-คุณสุรีรัตน์ ชลสายพันธ์ และลูกๆ	๓,๐๐๐
คุณอาณัติ-คุณเกศินี-คุณนงนภัส-คุณณัฐญดา จุลินทร	๒,๐๐๐
คุณยุทธนา-คุณกุณฑลี-คุณกะรัต จริยาปยุกต์เลิศ	๒,๐๐๐
คุณสุภาวดี-คุณวิรากานต์ เวศยภิรุฬห์	๒,๐๐๐
คุณสารชา-คุณตวงพร เชื้อสำราญ	๑,๓๐๐
คุณแน่งน้อย จามรมาน	๑,๐๐๐

คุณมัธยา รักษาสัตย์	๑,๐๐๐
คุณอุษา โรจน์อัศวมงคล	๑,๐๐๐
คุณศิริ-คุณเรวดี อาชาพิลาส	๑,๐๐๐
คุณสุวิสาส์-คุณวิทิสาส์ แม่ชีอมรสิริ กลิ่นปทุม	๑,๐๐๐
คุณสรัญญา พรหมจาต	๑,๐๐๐
คุณชุติมา แซ่ฉั่ว	๑,๐๐๐
แม่ชีแสงธรรม-คุณอภิญญา-คุณเสถียรศักดิ์ ลักษณรุจิ	๑,๐๐๐
แม่ชีกัลยา เยาว์วรรณ พร้อมครอบครัว	๑,๐๐๐
คุณดารินทร์ โรจน์อัศวมงคล	๕๐๐
คุณดาภรณ์ วีรสาร	๕๐๐
คุณฉัตรรัตน์ ลิ้วประเสริฐ	๕๐๐
คุณมาลินี มณีธวัช	๕๐๐
คุณกฤษณา สินไชย	๒๐๐
คุณชลธิชา สุทธิประภา	๒๐๐
คุณนิธิกานต์-คุณวริษฐ์ ธนประเสริฐชัย	๑๒๐
คุณกชนัฑ เชื้อสำราญ	๑๐๐
ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๑๐๐

วัดพระธาตุศรีจอมทอง วรวิหาร
ต.บ้านหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๖๐
โทร. (๐๕๓) ๓๔๑๖๖๔, ๓๔๑๑๘๔, ๓๔๑๐๙๓, ๘๒๖๘๖๙